

III/ Závěr

III.1 ZHODNOCENÍ MAKROREGIONÁLNÍ DIFERENCIACE PODLE VYBRANÝCH INDIKÁTORŮ

Zhodnocení aktuálního stavu i změn v úrovni makroregionů (makroregionálních systémů) vyžaduje použití nejen charakteristik velikostního a „vyspělostního“ typu, ale v první řadě také kombinace těchto hodnocení se stavem a perspektivami integrace. V následujícím textu jsou využity dvě základní úrovně hodnotících analýz. První druh analýzy představuje soubor „objektivních“ indikátorů, vázaných na makroregiony (popř. na vybrané „reprezentativní“ státy), druhý pak tvoří kritéria do značné míry subjektivního typu (hodnotící vnitřní integritu makroregionů).

Pro zhodnocení aktuálního stavu je využit soubor indikátorů, jakými jsou *podíl rozlohy makroregionů a počtu jejich obyvatel, hustota zalidnění, podíl hrubého domácího produktu (HDP), HDP na obyvatele* podle parity kupní síly, *míra gramotnosti a střední délka života*. Pro nastínění širších prostorových souvislostí autoři sledují obchodní toky ve světě a migraci. Pro dokreslení aktuálního stavu je hodnocení doplněno o soubor čtyř indikátorů: *index lidského rozvoje,*

ukazatel příjmové nerovnosti, index vnímané korupce a index demokracie ve vybraných státech.

Integrace makroregionů je sledována prostřednictvím podílu *nejvýznamnějšího státu* na HDP v rámci makroregionu a dvou kritérií subjektivního typu:

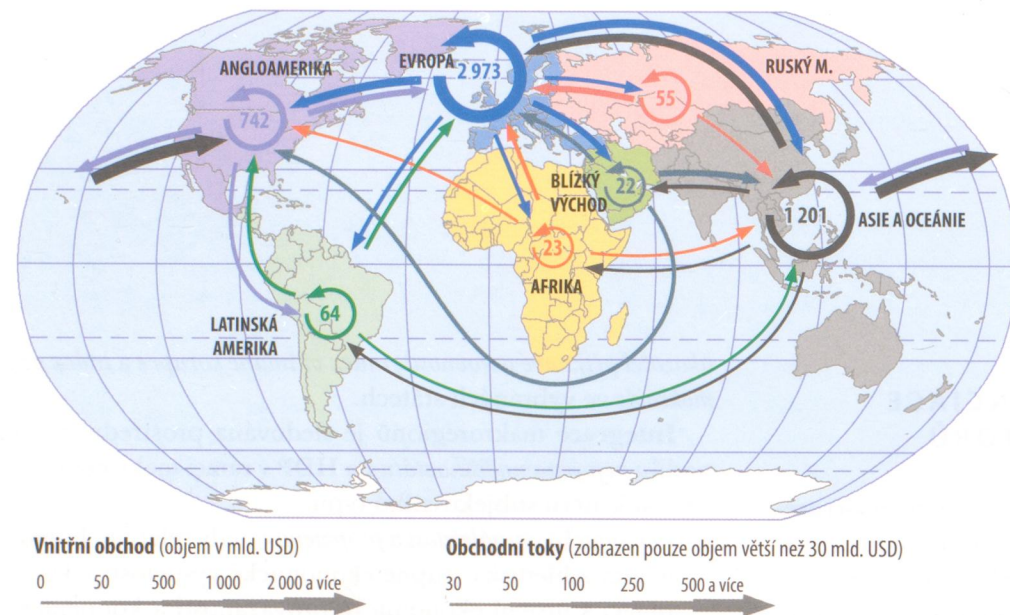
1. *ekonomická soudržnost a propojenost*, tedy relativní homogenita z hlediska stupně ekonomické vyspělosti v kombinaci s úrovní ekonomické provázanosti a kooperace,
2. *sociokulturní homogenita* ve smyslu civilizační integrity odpovídající zhruba členění S. Huntingtona (Hampel 2009).

Indikátorem vyspělosti je nepochybně úroveň ekonomiky, měřená **HDP v porovnání s počtem obyvatel**. Zde pochopitelně vyniká Evropský makroregion, vyznačující se následujícími parametry ve srovnání s globální úrovní – podíl počtu obyvatel 7,3 % a HDP 25,6 %. Podobně příznivými charakteristikami se vyznačuje i Angloamerický (s podíly 4,9 % a 25,3 %) a Australsko-oceánský makroregion (0,5 % a 2,2 %). První dva makroregiony se podílí více než polovinou na světové ekonomice. Čtyři makroregiony mají tyto poměry (podíl počtu obyvatel ku podílu HDP) *zhruba vyrovnány*: Ruský, Čínsko-japonský, Islámský a Latinskoamerický.

Tab. III.1 Základní indikátory makroregionů a úroveň integrity

Makroregion	Podíl rozlohy	Podíl obyvatel	Hustota zalidnění	HDP	HDP na obyvatele	Gramotnost	Střední délka života	Homogenita	
	%	%	obyv./km ²	%	tis. USD	%	roky (M/Ž)	ekonom.	kulturní
1. Evropský	3,7	7,3	106	25,6	38	100	78/83	***	***
2. Angloamerický	16,0	4,9	17	25,3	54	99	77/82	***	***
3. Ruský	16,2	3,8	13	3,2	18	100	65/75	***	***
4. Australsko-oceánský	6,2	0,5	5	2,2	35	95	75/79	***	***
5. Čínsko-japonský	8,6	22,6	141	22,0	16	95	66/70	**	***
6. Indonéský	3,3	8,5	140	2,9	10	91	68/74	**	**
7. Indický	3,7	23,7	344	3,4	4	57	67/70	**	*
8. Islámský	8,9	6,8	41	5,8	17	75	71/75	**	***
9. Latinskoamerický	15,0	8,5	31	7,4	16	90	72/79	**	***
10. Africký	18,4	13,4	40	2,2	4	64	57/60	*	*
Celkem	100,0	100,0	54	100,0	10	80	68/72	–	–

Zdroj: CIA 2016, United Nations 2016, World Bank 2016. Poznámka: *** vysoká, ** střední, * nízká

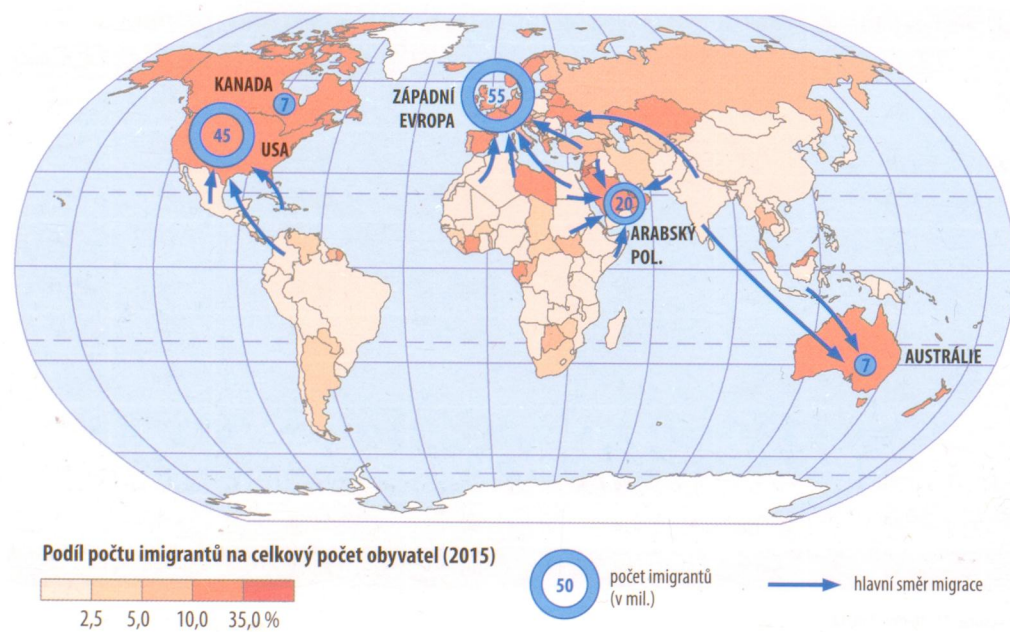
Obr. III.1
Hlavní obchodní toky mezi světovými makroregiony

Největší disparance lze sledovat u Afrického (13,4 % a 2,2 %), Indického (23,7 % a 3,4 %) a Indonésického makroregionu (8,5 % a 2,9 %). Tyto disparance mezi třemi nejvyvinutějšími a dvěma nejzaostalejšími makroregiony dokládají i *HDP na obyvatele* podle kupní síly, kde nejvyspělejší makroregiony mají hodnotu tohoto ukazatele řádově více než desetkrát vyšší (v porovnání HDP bez přihlednutí ke kupní síle dokonce pětadvacetkrát vyšší) – viz tabulka III.1.

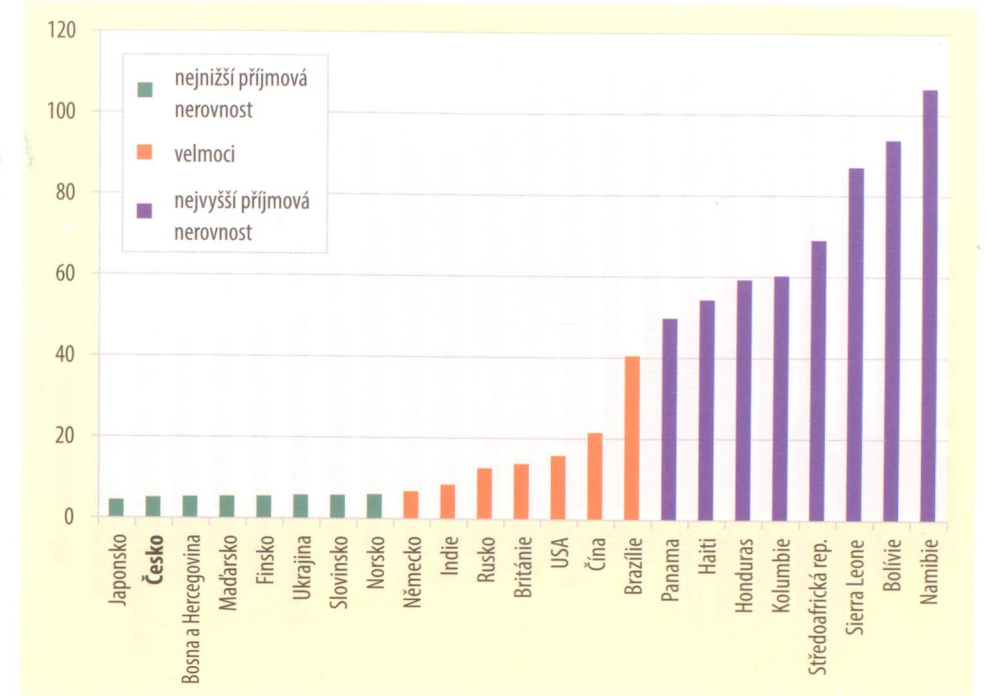
U většiny makroregionů *míra gramotnosti* překračuje 90 %, výjimkou jsou pochopitelně Indický (57 %), Africký (64 %) a Islámský makroregion (75 %). Nejvyšší *střední délku života* mají výše uvedené tři nejvyvinutější makroregiony; daleko nejhorší situace je v Africkém makroregionu (pouze 57 let pro muže a 60 let pro ženy). Méně příznivé

hodnoty lze sledovat rovněž u Ruského, Indického, Indonésického a Čínsko-japonského makroregionu, u něhož však samotné Japonsko náleží ke státům s nejvyšší střední délkou života na světě.

U *indikátorů integrace* makroregionů je patrné, že *podíl prvního státu* na tvorbě HDP je 75 % a více, zatímco u Islámského a Afrického makroregionu je tento podíl minimální, neboť zde neexistuje relativně dominantní stát. U kritérií vnitřní sounáležitosti příslušných makroregionů bylo použito analogické hodnocení jako ve studii Hampla (2009), a to vždy v rozmezí 1–3 bodů. S vědomím částečné subjektivity lze považovat za relativně *silně integrované* makroregiony Evropský, Angloamerický, Ruský, Australsko-oceánský, Čínsko-japonský a Islámský. Relativně *slabě integrované* jsou

Obr. III.2
Hlavní směry mezinárodní migrace

Obr. III.3
Příjmová nerovnost ve vybraných státech

Indonésický a Latinskoamerický makroregion a *nedostatečně integrované* Indický a Africký makroregion.

Dalším ukazatelem, který analyzuje hlavní vazby v rámci světového systému, jsou **obchodní toky** mezi makroregiony (obr. III.1). Ačkoliv v mapě nejsou rozčleněna data za asijské makroregiony (Australsko-oceánský makroregion je svým objemem zanedbatelný), ukazuje významnou koncentraci *mezinárodních transakcí v Evropě*. To je ovšem samozřejmě částečně zavádějící vzhledem k velké rozdrobenosti makroregionu do 41 zemí. Druhým charakteristickým rysem je *víceměrnost obchodních toků Evropy*, orientovaných do všech světových makroregionů. Čínsko-japonský makroregion je objemem vnitřního obrátu na druhém místě. Je patrné, že *nejvyšší obchodní toky se odehrávají mezi Angloamerickým, Evropským a Čínsko-japonským makroregionem*, zatímco propojení ostatních makroregionů je řádově slabší. To umožňuje považovat tyto makroregiony jako základ *globálního světového jádra*, ostatní makroregiony za semiperiferii a periferii, jak to rozhodl například Hampl (2014) a další.

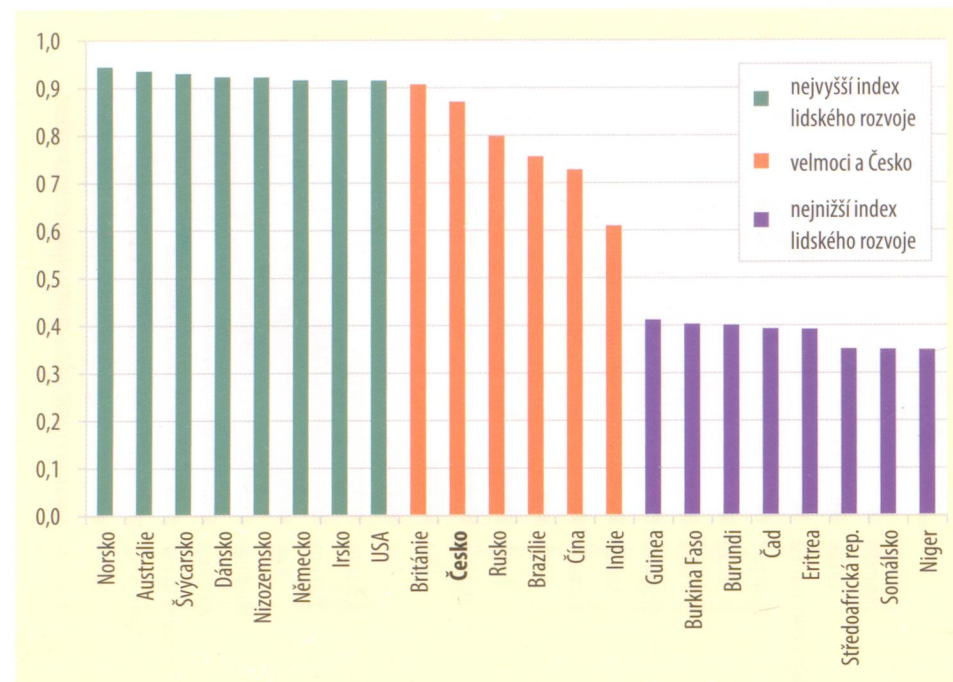
V současném globalizujícím se světě je jedním z významných ukazatelů atraktivity jednotlivých světových makroregionů **meziregionální migrace**. Obrázek III.2 ukazuje význam migrace pro některé země a celé makroregiony (především Angloameriky, Evropy a Austrálie), v nichž je podíl imigrantů v populaci na úrovni 10–35 %. Počtem imigrantů vyniká *Evropský makroregion*, u něhož se odhaduje až 55 milionů osob narozených mimo území Evropy. Jen málo zaostává makroregion *Angloamerický*, kde samotné USA mají asi 45 milionů rodáků z jiných makroregionů. Ropné *těžbařské oblasti Islámského makroregionu* v současnosti představují třetí významný migrační cíl, který navíc charak-

terizuje velice nesvobodné postavení přistěhovalých osob pracujících převážně manuálně. *Austrálie* spolu s *Kanadou* jsou také pro migraci atraktivní, obě země realizují *proimigrační selektivní politiku*.

Příjmová nerovnost je významným ukazatelem, který bývá zpracováván obvykle na úrovni, jakým podílem bohatství disponuje nejbohatších 10 % obyvatel příslušného státu a jakým podílem naopak disponuje jeho nejchudších 10 % obyvatel. Patrné jsou *obrovské rozdíly* mezi zeměmi především Evropského makroregionu na jedné straně a Afrického makroregionu či Latinské Ameriky na straně druhé. Je charakteristické, že evropské „postsocialistické“ státy se pohybují na úrovni *nejnižší příjmové nerovnosti*, přičemž v tomto žebříčku se Česko ocitá za Japonskem a Dánskem ve světové špičce (obr. III.3). Analogické rozvržení lze identifikovat i u států podle **indexu lidského rozvoje**, kde *dominují tři*

BOX III.1 INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE

Index lidského rozvoje (anglicky Human development index, HDI) je indikátor pro měření a srovnání klíčových rozměrů lidského rozvoje, mezi něž patří: dlouhý a zdravý život, přístup ke vzdělání a životní standard. Index byl vytvořen v roce 1990 pákistánským ekonomem Mahbubemul Haqem a používá se v každoroční zprávě OSN. Je tvořen třemi dílčími ukazateli – očekávaná střední délka života, indexu vzdělání (střední a očekávaná délka vzdělání) a hrubého národního důchodu. Index udává číslo od 0 do 1, čímž se státy zařadí do jednoho ze čtyř stupňů rozvoje.

Obr. III.4
Index lidského rozvoje ve vybraných státech

nejvyspělejší makroregiony, nadprůměrné hodnoty vykazují Ruský a Latinskoamerický makroregion. Kritická je situace v Africkém makroregionu; na posledních osmi místech se objevují státy právě z tohoto makroregionu (obr. III.4).

Index demokracie pozitivně vyznívá znovu pro tři nejvyvinutější makroregiony (Evropský, Angloamerický a Austrálsko-oceánský), příznivý je i pro Latinskoamerický a Indický makroregion. Kritická situace je nejen v Africkém makroregionu (s výjimkou Republiky Jižní Afrika a Namibie), ale i v Islámském (s výjimkou Izraele), Ruském a Čínsko-japonském makroregionu (s výjimkou Japonska a Jižní Koreje). Na posledních místech se vedle afrických států objevuje např. KLDŘ, Sýrie či Saúdská Arábie (obr. III.5).

Ještě větší prohlubující diferenciace je možné sledovat u indexu vnímané korupce, v němž se tři nejvyvinutější makro-

regiony ostře vymezují vůči ostatním makroregionům. Vedle Afrického makroregionu je nejkritičtější situace v Ruském, Islámském, ale i Indickém a Latinskoamerickém makroregionu (obr. III.6).

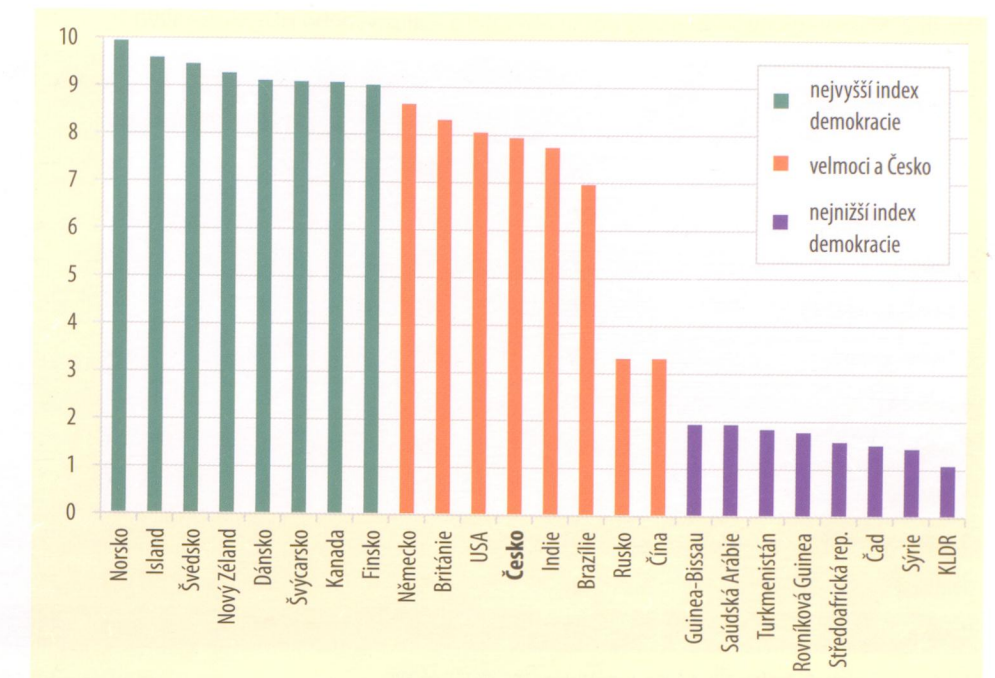
Další možností, jak sledovat vývoj globálního systému, je analyzovat hlavní centra osídlení, tedy tzv. **globální města**. Zde se může jednat o relativně přesné hodnocení pomocí počtu obyvatel žijících v urbanizovaném areálu (box I.2 a obr. I.14 v kapitole I). Výhodou je možnost porovnávat všechna města objektivně navzájem, neboť jsou vymezena na základě stejných kritérií. To je výhoda oproti například tzv. metropolitním areálům, či aglomeracím. V současné době se mezi deseti největšími městy světa nachází jedno severoamerické (New York) a dvě latinskoamerická (São Paulo a Mexiko), zbývajících sedm leží Asii – v Čínsko-japonském, Indonéském a Indickém makroregionu. Ještě před padesáti lety byla mezi prvními deseti největšími jádry polovina evropských. Také tato změna dokumentuje vcelku

BOX III.2 INDEX DEMOKRACIE

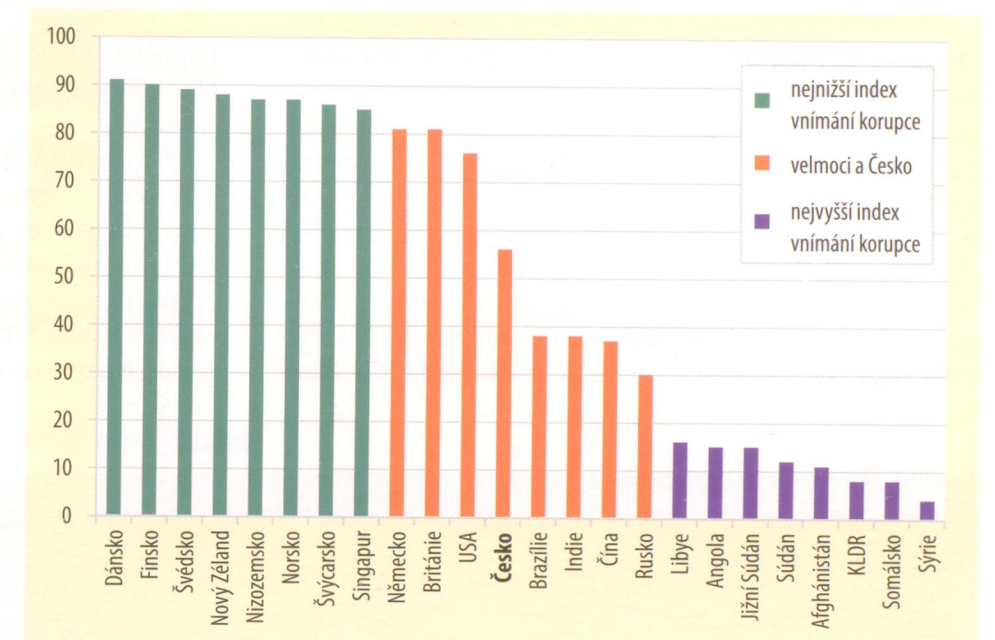
Index je konstruován na základě 60 ukazatelů, seskupených do pěti různých kategorií: míra politické volby a pluralismu, občanská práva, funkčnost vlády, politická spoluúčast a politická kultura. Tento index byl poprvé vytvořený v roce 2006 americkou společností Economist Intelligence Unit. Podle posledního zveřejněného indexu z roku 2010 mělo nejlepší výsledek Norsko, když obdrželo 9,8 bodů na stupnici od nuly do deseti; poslední je KLDŘ s 1,1 bodů. Státy jsou řazeny do kategorií (a) úplná demokracie, (b) demokracie s nedostatky, (c) hybridní režimy a (d) autoritářské režimy. Nejpriznivější parametry vykazuje Angloamerický makroregion (8,6); nejhorší je situace u Afrického (4,4) a Islámského makroregionu (3,7).

BOX III.3 INDEX VNÍMÁNÍ KORUPCE

Index vnímaní korupce (Corruption Perceptions Index) je indikátor zaměřený na vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky; definuje korupci jako zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu prospěchu. Od roku 1995 jej sestavuje mezinárodní nevládní organizace Transparency International. Výsledky zveřejňuje na konci každého kalendářního roku. V roce 2014 žebříček obsahoval 175 států. Používá se měření vnímaní korupce těmi, kteří s ní mohou přijít do kontaktu a to prostřednictvím průzkumů.

Obr. III.5 Index demokracie ve vybraných státech

Obr. III.6
Index vnímané korupce ve vybraných státech

jednoznačný trend přesunu největších populačních světových jader jak mimo Evropský, tak do značné míry i mimo Angloamerický makroregion.

V této části byly představeny vybrané charakteristiky, které rozdělují dnešní svět nejen na úrovni jednotlivých států, ale také na úrovni makroregionů. Je zřejmé, že i jejich pomocí lze vymezit silně rozvinuté oblasti, proti nim oblasti slaběji rozvinuté a vyloženě slabé. Další otázkou hodnocení makroregionů světa je problém zvětšování či zmenšování rozdílů mezi makroregiony, tedy otázka zda dominují divergenční či konvergenční trendy v hodnocení vývoje globálního systému.

III.2 ZHODNOCENÍ ZMĚN V ÚROVNI MAKROREGIONŮ SVĚTA

V následující části je snahou autorů nabídnout srovnání jednotlivých makroregionů podle podílu jejich obyvatelstva a realizovaného HDP v letech 1990 a 2016. Tabulky III.2–III.4 umožňují analyzovat pozici jednotlivých makroregionů v globálním systému v těchto letech a také porovnat dynamiku jejich rozvoje.

V roce 1990 byl nejsilnější objemem realizovaného HDP Evropský makroregion s desetinou světového obyvatelstva, ale téměř s třetinou HDP. Jeho pozice je při přepočtu HDP na

Tab. III.2 Makroregiony světa podle počtu obyvatel a realizovaného HDP v roce 1990

Makroregion	Obyvatelstvo		HDP		HDP na obyvatele
	mil.	%	mln. USD	%	tis. USD
1. Evropský	508	9,9	6 790	31,8	13,0
2. Angloamerický	277	5,4	6 045	28,3	21,8
3. Ruský	280	5,4	1 475	6,9	5,3
4. Australsko-oceánský	28	0,5	355	1,7	12,7
5. Čínsko-japonský	1 316	25,5	4 070	19,0	3,1
6. Indonéský	437	8,5	345	1,6	0,8
7. Indický	1 102	21,4	400	1,9	0,4
8. Islámský	255	4,9	540	2,5	2,1
9. Latinskoamerický	481	9,3	1 070	5,0	2,2
10. Africký	483	9,4	285	1,3	0,6
Celkem	5 167	100,0	21 375	100,0	4,1

Zdroj: Calendario atlante De Agostini 2016, CIA 2016, United Nations 2016, World Bank 2016

obyvatele zhruba stejná jako u makroregionu Australsko-oceánského, který je ovšem dvacetkrát populačně menší. Jako nejvyspělejší figuroval v roce 1990 makroregion *Angloamerický*, který o polovinu převyšoval HDP na obyvatele Evropy, ačkoliv v absolutní hodnotě za Evropou poněkud zaostával. Tyto dva makroregiony *vyprodukovaly přes 60 % globálního HDP*, s čímž ostře kontrastuje pozice čtyř makroregionů nejslabších (Africký, Indický, Indonéský a Islámský), které dohromady vyprodukovaly pouhých 7,3 % světového HDP, ale žilo v nich v té době přibližně 43 % světové

populace. Pozice nejsilnějšího (Angloamerika) a nejslabšího makroregionu (Indický) z hlediska HDP na obyvatele byla 62:1.

V roce 2016 se zvýšil proti roku 1990 celosvětový *průměr HDP na obyvatele zhruba dva a půlkrát*, je však zřejmé, že v jednotlivých makroregionech silně odlišně. Vzhledem k velmi nízkému základu sledovaných ukazatelů HDP i jeho přepočtu na obyvatele v řadě rozvojových makroregionů, se největší nárůst HDP na obyvatele vázal na *makroregiony rozvojové*. Na tyto makroregiony (Indonéský, Indický, Islámský

Tab. III.3 Makroregiony světa podle počtu obyvatel a realizovaného HDP v roce 2016

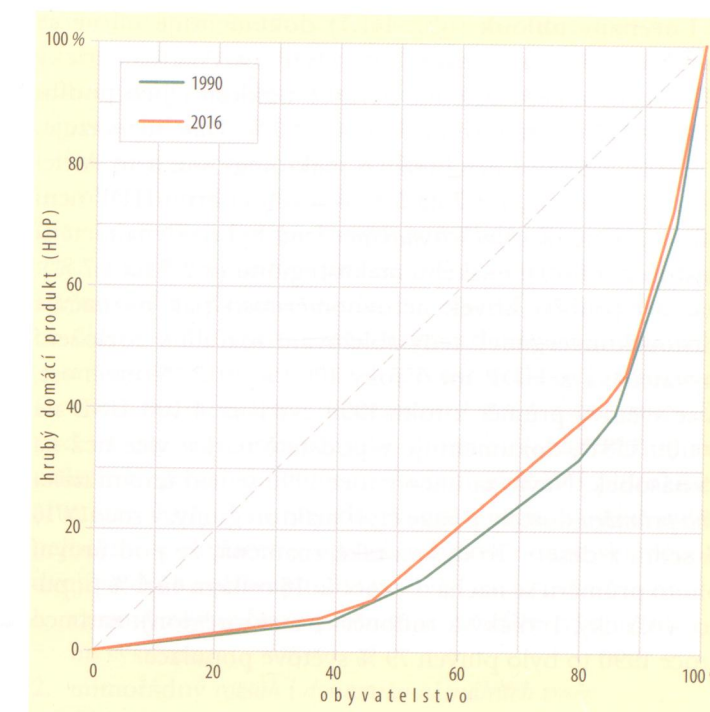
Makroregion	Obyvatelstvo		HDP		HDP na obyvatele
	mil.	%	bil. USD	%	tis. USD
1. Evropský	541	7,3	19,4	25,6	35,9
2. Angloamerický	363	4,9	19,2	25,3	52,9
3. Ruský	286	3,8	2,4	3,2	8,4
4. Australsko-oceánský	39	0,5	1,7	2,2	43,6
5. Čínsko-japonský	1 668	22,6	16,7	22,0	10,0
6. Indonéský	629	8,5	2,2	2,9	3,5
7. Indický	1 755	23,7	2,6	3,4	1,5
8. Islámský	502	6,8	4,3	5,7	8,6
9. Latinskoamerický	630	8,5	5,6	7,4	8,9
10. Africký	994	13,4	1,7	2,2	1,7
Celkem	7 407	100,0	75,8	100,0	10,0

Zdroj: CIA 2016, United Nations 2016, World Bank 2016

a Africký) připadá 53 % světové populace a 10,8 % vyprodukovaného HDP. Na nejvyspělejší makroregiony *Angloamerický* a *Evropský* připadlo v roce 2016 již pouze 50,9 % vyprodukovaného HDP při poklesu i podílu na světové populaci (12,2 %). Také poměr mezi hodnotou HDP Angloamerického makroregionu (největší objem HDP na obyvatele) a nejslabšími makroregiony (Africký a Indický) se podstatně snížil, a to na 35:1.

Srovnáním tabulek III.2 a III.3 lze konstatovat, že při analýze makroregionů světa během přibližně čtvrtstoletí, je patrná **konvergenční tendence**, tedy zmenšování rozdílů mezi sledovanými deseti makroregiony. Ponechány jsou přitom stranou detailnější charakteristiky, jakými jsou například rozdíly sektorové struktury jednotlivých makroregionů, které jsou mezi vyspělejšími a méně vyspělými regiony podstatné.

Jinou možnost, jak lze sledovat změny velikosti HDP na obyvatele mezi makroregiony v letech 1990 a 2016, ukazuje tabulka III.4. V obou letech je velikost HDP na obyvatele nejvyšší v Angloamerickém regionu. K této hodnotě se vztahuje dosažená hodnota HDP ostatních makroregionů. Díky nízkému základu v roce 1990 všechny rozvojové regiony v tomto čtvrtstoletí vykázaly 2,8–4krát větší nárůst proti regionům vyspělým. Znamená to tedy, že došlo ke *sblížení rozdílů mezi oběma skupinami makroregionů*. V této souvislosti by bylo možné diskutovat o vhodnosti spojení Číny a Japonska (a dalších zemí Východní Asie) do jednoho makroregionu, vzhledem ke zcela odlišné startovní pozici obou největších zemí. Ovšem i tento makroregion vykazoval významně vyšší hodnotu indexu ve změně HDP na obyvatele proti světovému průměru. Vůbec nejrychleji se podle toho-

Obr. III.7 Vyjádření nerovnoměrnosti v rozložení obyvatelstva a HDP mezi světovými makroregiony (1990 a 2016)

to ukazatele rozvíjel *Indonéský* makroregion, jenž se z podílu HDP na obyvatele v roce 1990 vůči Angloamerickému makroregionu zvýšil ze 3,7 (800 USD) na 6,6 (3 500 USD). Naopak největší pokles vůči Angloamerickému makroregionu zaznamenal *Ruský* makroregion (z úrovně 24,3 v roce 1990 na 15,8 o čtvrtstoletí později).

Tab. III.4 Základní změny úrovně indikátorů makroregionů (1990 a 2016)

Makroregion	HDP na obyvatele (1990)	% AA (1990)	HDP na obyvatele (2016)	% AA (2016)	Index 2016/1990	Pořadí dle indexu
	tis. USD		tis. USD			
1. Evropský	13,0	59,6	35,9	67,9	2,76	8.
2. Angloamerický	21,8	100,0	52,9	100,0	2,43	9.
3. Ruský	5,3	24,3	8,4	15,8	1,58	10.
4. Australsko-oceánský	12,7	58,3	43,6	82,4	3,43	5.
5. Čínsko-japonský	3,1	14,2	10,0	18,9	3,23	6.
6. Indonéský	0,8	3,7	3,5	6,6	4,38	1.
7. Indický	0,4	1,6	1,5	2,8	4,29	2.
8. Islámský	2,1	12,4	8,6	16,2	4,10	3.
9. Latinskoamerický	2,2	9,6	8,9	16,8	4,05	4.
10. Africký	0,6	2,8	1,7	3,2	2,83	7.
Celkem	4,1	10,8	10,0	18,9	2,44	.

Zdroj: CIA 2016, United Nations 2016, World Bank 2016

Poznámky: % AA – podíl HDP na obyvatele vůči Angloamerickému makroregionu; Index 2016/1990 – podíl HDP na obyvatele v roce 2016 a 1990

Lorenzův oblouk (obr. III.7) dokumentuje mírně se *zmenšující převahu* koncentrace HDP na Angloamerický a Evropský makroregion v podobě poklesu jejich podílu HDP na světovém úhrnu z 60,1 na 50,9 %. Dále se ukazuje, že zlepšení pozice nejchudších makroregionů, a to Afrického a Indického, z 3,2 na 5,6 světového úhrnu HDP není příliš výrazné. Z *chudších makroregionů* byl nejdynamičtější vzestup podílu Islámského makroregionu (z 2,5 na 5,7 %). Celkový průběh křivek nerovnoměrnosti pak naznačuje **mírnou konvergenci**, tedy sblížení rozdílů v rozložení obyvatelstva a HDP mezi roky 1990 a 2016. Skutečnost, že se světový průměr z roku 1990 zvedl ze 4 100 USD na 10 000 USD, dokumentuje v podstatě nárůst více než na 2,5 násobek. Navíc zatímco v roce 1990 se nad úroveň *světového průměru* dostaly pouze čtyři makroregiony, v roce 2016 již sedm z deseti. To ovšem také znamená, že pod úrovní tohoto průměru se nachází v roce 2016 celkem 45,6 % populace (Africký, Indický a Indonéský makroregion), zatímco v roce 1990 to bylo plných 79 % světové populace.

III.3 DIVERGENČNÍ A KONVERGENČNÍ TRENDY VÝVOJE SVĚTOVÝCH MAKROREGIONŮ

Po druhé světové válce se zintenzivnil proces internacionalizace průmyslové výroby a díky propojování s výzkumem, bankovní sférou a rozvojem *informačních technologií* byl zahájen **proces globalizace**. Tento proces přispěl k podstatně rychlejšímu zavádění nových výrobků, technologií, i díky soupeření dvou antagonistických bloků, také k rozvoji zbraňových systémů a kosmického výzkumu především v USA a SSSR, postupně však i v dalších zemích. Tyto původně *vojenské technologie* a *inovace* byly postupně uvolňovány pro širší nevojenské využití, což silně poznamenalo akceleraci hospodářského a sociálního rozvoje v řadě zemí.

Poražené *Japonsko* se díky úsporám (bez výdajů na armádu) a demokratizací koncem padesátých let na dvě desetiletí (kdy se nárůst HDP ročně pohyboval kolem 10 %) dostalo do pozice silného globálního producenta. Postupně se tak dokázalo protlačit na druhé místo za USA a odstavit někdejší dlouhodobě vedoucí státy západní Evropy ve sféře průmyslové produkce. V Japonsku došlo postupně k vytvoření nové formy propojení mezi výrobcí, výzkumem, bankami a politickými stranami (zaibatsu), které z poraženého Japonska vytvořilo jednoho z nejvýznamnějších světových průmyslových výrobců s významným posunem. Tento posun lze zjednodušeně vyjádřit postupným formováním a produkcí stále *složitějších výrobků* v řadě od kol, motorek, automobilů, oceánských lodí po hi-tech. Od osmdesátých let 20. století si velké japonské koncerny uvědomily možnosti snížení nákladů díky přesunu části průmyslové produkce do některých zemí Jihovýchodní a Východní Asie.

Tím byly využity možnosti nižších výrobních nákladů díky úsporám za pracovní sílu, nižší stupeň ochrany životního prostředí, úspory v přesunu surovin atd. Tak byly postupně vtaženy do procesu globalizace „asijsí tygři“ první, druhé a třetí generace v osmdesátých letech 20. století a později.

Podobným způsobem se vyvíjela průmyslová produkce také v *Angloamerickém makroregionu*, kde byla řada výrob postupně převedena do vzdálenějších oblastí Latinské Ameriky (především do Mexika), nebo také do zemí Jihovýchodní a Východní Asie (Jižní Korea, Taiwan, Hongkong, Singapur). Jen o málo později byly podobné procesy ve značné míře využity i *západoevropskými státy* přesunem řady výrob, a později i služeb, do zemí Středomoří, po pádu „železné opony“ do bývalých socialistických států, později do zemí Afriky, Indického makroregionu apod. Všechny, zde jen krátce naznačené procesy, významně přispěly k šíření globalizace. Tyto převážně ekonomické procesy byly do značné míry propojeny s dalšími dopady globalizace v podobě *politických změn*, změn *demografického chování*, sociálních změn a také změn v chápání interakce příroda – společnost.

Počátek 21. století přinesl ovšem zásadní obrat ve vývoji globálního systému v **postindustriálním období**. Dosavadní dlouhodobé zvyšování dominance „Západu“, resp. „jádra“ v pojetí koncepce světového systému Hampla (2014), k němuž docházelo přinejmenším od počátku průmyslové revoluce v průběhu 19. a 20. století (Taylor 1989; Lindert, Williamson 2001; Landes 2004; Novotný 2007; Pieterse 2011), bylo v posledních letech nejen zpomaleno, resp. obráceno v trend opačný. *Dynamický růst ekonomiky* řady zemí *semiperiferního* a zvláště *periferního typu* byl navíc umocněn finanční a ekonomickou krizí vyspělých států, jejich několikaletou stagnací.

Zformování bloku BRIC, resp. *BRICS* (Brazílie, Rusko, Indie, Čína a později i Republika Jižní Afrika), jakožto nových významných aktérů globální ekonomiky vyvolalo neobyčejný zájem odborné, ale i laické veřejnosti. Velikost těchto zemí a zároveň jejich relativní nevyspělost na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století spojená s technologickou zaostalostí a velkými populačními přírůstky vyvolaly a vyvolávají určitou nejistotu bohatých zemí a jejich obyvatel z budoucího uspořádání globálního systému. Proces globalizace, považovaný řadou autorů donedávna za formu dalšího rozvoje a expanze bohatých států (jádra), přináší odlišné výsledky. Prohlubování propojenosti světa vedlo od počátku 21. století k *aktivizaci nedávné semiperiferie a periferie*, a možno říci i ke *zvyšování propojenosti světového systému*. To vše pochopitelně zrychluje nejen všeobecný společenský pokrok, ale nastoluje i významné problémy ekonomické, sociální, politicko-strategické a ekologické (podle Hampla 2014).

Značnou pozornost politiků a veřejnosti odborné i laické v posledních dvou dekádách přitahoval rozsah a smě-

ry **redistribuce světové ekonomiky**. Klíčový přitom je *růst Číny*, která se díky nebývalému rozvoji objemem svého hospodářství dostala v roce 2013 před Japonsko a přibližuje se stále výrazněji objemu hospodářství USA, měřeného absolutní hodnotou realizovaného HDP. Britský institut (CEBR 2011) odhaduje přesuny realizovaného HDP v letech 2010–2020 následovně: Čína si podrží „jen“ 2. místo za hospodářstvím USA, ale zároveň podstatně *zvyší svůj podíl* vůči objemu americké ekonomiky ze 40 na 84 % během jednoho desetiletí. Dále se přesune *Rusko* z 10. na 4. místo, což vyžaduje zásadní restrukturalizaci ruského hospodářství založeného na dvou komoditách – suroviny a zbraně. *Indie* by se měla podle těchto prognóz posunout z 9. na 5. místo, naopak Německo by sestoupilo ze 4. místa na 7. (Hampl 2014).

Vzhledem k tomu, že jde o změny v průběhu deseti let, tedy relativně krátkodobé, jedná se o změny velmi podstatné a svým způsobem *závažné*, neboť zásadně mění pozice jednotlivých států ve prospěch nedávné *semiperiferie*, resp. *periferie*. Je zřejmé, že se jedná o předpovědi, které se sice zdají reálné, ale nemusí být plně realizovány. Vývoj tradičně definovaného HDP je ovšem především kvantitativní charakteristikou agregátního typu, která v řadě ohledů nezachycuje hlubší kvalitativní strukturu ekonomiky. Zjednodušeně *je možno hovořit o převaze industriálních (extenzivních) forem ekonomického růstu u rozvojových zemí a o dominanci postindustriálních (intenzivních) forem růstu u zemí rozvinutých*. Tyto rozdíly se přirozeně promítají do vývoje mezinárodní dělby práce a speciálně do utváření globálních komoditních, hodnotových a produkčních řetězců (Hampl 2009, 2014). Diskuze kvalitativních otázek ekonomiky a jejího vývoje, nutně spojených s hodnocením úrovně vědy, výzkumu a technologie na jedné straně a s organizačními strukturami a kapitálovou silou nadnárodních společností na straně druhé, přináší i studie Coxe (2012).

Význam současných změn, včetně určité proměny samotné globalizace, nelze vnímat či omezovat rámcem

ekonomického systému. Diferencovaný hospodářský růst a odpovídající redistribuce bohatství mezi státy a jejich skupením je primární podmínkou přetváření mocenského uspořádání světa a má řadu dalších *sociálních, kulturních i ekologických* konsekvencí. Budoucí geopolitické uspořádání světa je uvažováno v několika variantách, všeobecně však převládají názory o *konci unipolarity a odpovídající dominance severoatlantického jádra* (píše se o iluzi unipolarity – např. Layne 2006; Zakaria 2008; Pieterse 2011). Transformace dlouhodobě vytvářeného asymetrického modelu jádro – semiperiferie – periferie může být realizována různými formami multipolarity, bipolaritou USA – Čína, resp. Západ – Čína nebo dokonce jakousi novou – nadstátní – unipolaritou prostřednictvím vytvoření globální plutokracie (Pieterse 2011). Všechny dosavadní prognózy jsou ovšem nejistými spekulacemi, spolehlivé jsou pouze skutečnosti dvojího druhu (Hampl 2014):

1. *masový nástup konvergenčních tendencí* ve vývoji globálního systému,
2. *mimořádný rozsah i dynamika aktuálních změn*.

Závěrem je nutné zdůraznit, že během dvou desetiletí byla „přesunuta“ pětina světové ekonomiky z *jádra do Číny, Indie a dalších zemí*, ještě zcela nedávno zařazovaných do světové semiperiferie a do periferie. Tak výrazné změny v moderní historii dosud nenastaly, a také různé dřívější potenciální či realizované formy bipolárního (natož multipolárního) uspořádání byly významově omezenější a kvalitativně odlišné. V minulosti se jednalo téměř výhradně o velmocenské střety v rámci samotného „jádra“, resp. o změny vedoucí k rozšíření jádra (např. výjimečný, avšak víceméně jen krátkodobý růst ekonomické váhy Japonska). Také dřívější dlouhodobější rivalitu USA a SSSR je možné zahrnovat do rámce šířeji vymezeného jádra. Navíc tato rivalita byla převážně vojensko-politického typu a z ekonomického hlediska se nejednalo o rovnocenné soupeře. Teprve současnost tedy nastoluje *fundamentální změny* v uspořádání celého globálního systému.

ně v Ústí nad Labem a jako výzkumný pracovník na katedře geomatiky na Fakultě stavební Českého vysokého učení technického v Praze a na katedře asijských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Předmětem jeho vědecko-výzkumného zájmu jsou socio-kulturní aspekty mapové tvorby, analýza kartografických děl včetně jejich uživatelského hodnocení a vizuální informace v didaktice geografie. Obecně poukazuje na sociálně-antropologický rozměr oboru kartografie. Svou pozornost věnuje také komplexnímu výzkumu tzv. mentálních map u různých skupin jedinců. Realizuje též terénní výzkumy v mimoevropských lokalitách, zejména na Papui-Nové Guineji, během nichž se věnuje studiu prostorového chování lidí a vlivu moderních technologií na tamní obyvatele. V minulosti se věnoval i estetickým hodnotám map a kreativité kartografické tvorby.

Své dosavadní výsledky práce publikoval především ve formě odborných článků, kapitol a jiných kratších příspěvků. Podílel se však i na vzniku několika kolektivních monografií. Jednalo se mj. o publikace *Cartography in Central and Eastern Europe* (2010, Springer, Berlín), *Metody tematické kartografie – vizualizace prostorových jevů* (2011, VUP v Olomouci), *Land Use/Cover Changes in Selected Regions in the World: Vol. VII* (2012, Mezinárodní geografická unie), *Methodologie und Methoden der Schulbuch- und Bildungsmedienforschung* (2014, Julius Klinkhardt, Německo), *Conditions of Fieldwork* (2016, Národní muzeum v Praze) a *Od Karlova mostu ke Gottwaldovu. Osobnosti v názvech měst a míst* (2017, Akademie věd České republiky). V roce 2017 vydal v rámci UJEP v Ústí nad Labem monografii *Vybrané okruhy z geografické kartografie*.

Rejstřík geografických jmen

V abecedním seznamu geografických jmen obsažených v této publikaci jsou rozlišena jména zmiňovaná v textu (černá) a jména uvedená v mapách jednotlivých makroregionů (modrá). U jmen, která jsou zmiňována častěji, je označen klíčový odkaz (**tučně**). Druhé varianty jmen jsou označeny *kurzívou* a odkazují na první variantu. Vysvětlivky zkratk geografických objektů: h. = hora, j. = jezero, m. = město, o. = ostrov/ostrovy/souostroví, poh. = pohoří, pol. = poloostrov, průl. = průliv, ř. = řeka.

A

Abidjan 268
 Addis Abeba 268, 279
 Adelaide 151
 Afghánistán 14, 21, 43, 53, 108, 114, 131, 207, 210, 211, 213, **215**, 222, 223, 236
 Africká deska 27
 Africký makroregion (Subsaharská Afrika) 8, 14, 17, 20, 23, 53, 207, 213, 215, 217, **267–286**, 287, 288, 290, 292, 293, 294, 303, 310
 Africký štít 267
 Afrika 14, 17, 18, 19, 26, 27, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 43, 50, 51, 53, 84, 86, 93, 94, 95, 96, 103, 107, 115, 153, 196, 198, 199, 216, 215, 219, 225, 226, 227, 229, 230, 234, 239, 243, 249, 255, 264, **267–286**, 290, 294
 Akkra 268
 Alexandrie 226
 Aljaška 113, 115, 116, 118, 121, 122, 304
 Alma-Ata 126
 Alpy, poh. 38, 44, **48**, 56, 69, 71, 72, 73, 77, 89, 91, 92, 101, 151, 156, 158
 Alžír 226
 Amazonka, ř. 246, 248
 Amazonská nížina 246
 Amsterdam 44, 56, 83, **89**, 107, 113
 Amudarja, ř. 126, 129
 Amur, ř. 126, 129
 Angloamerický makroregion (Severní Amerika) 6, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 26, 27, 28, 33, 36, 37, 38, 41, 54, 84, 87, **103–124**, 152, 153, 245, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 302
 Angola 231, 276
 Anchorage 104
 Antananarivo 268
 Antarktida 26, 27, 29, 33, 41
 Antverpy 56
 Apia 151

Appalačské poh. (Appalače) 38, **105**, 112, 116
 Arabské moře 35, 209, 223, 236
 Arabský pol. 34, 225, 226, **226**, 228, 232, 241, 242
 Aralské j. 126, 129
 Archangel'sk 126
 Asie 17, 18, 19, 20, 26, 29, 33–39, 42, 43, 50, 53, 56, 84, 103, 107, 122, 123, 125, 128, 130, 131, 133, 140, 149–152, 159, **165–244**, 249, 250, 271, 293, 294, 297
 Asuán 226
 Ašchabad 126
 Atény 44
 Atlanta 104, **111**, 117, **119**
 Atlantský oceán 28, 282
 Auckland 151, 160,
 Austrálie 6, 14, 16, 17, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 84, 85, 87, 137, **149–161**, 177, 278, 284, 289, 296, 297, 302
 Australské Kordillery, poh. 91, 150
 Australsko-oceánský makroregion 6, 20, **149–163**, 275, 287–290, 292, 293, 302
 Avarua 151
 Azory, o. 94

B

Bádensko-Württembersko 77
 Baffinův o. 104
 Bagdád 226
 Bahamy, o. 246
 Bajkal, j. 126, 129
 Baku 126
 Baleáry, o. 44
 Balkán 6, 35, **50**, 53, 58, 93, **98–101**, 234
 Balkaš, j. 126, 129
 Baltské moře 48, 59, 66, 72, 78, 79, 80, 125
 Baltské státy 6, 78, **81–82**, 126
 Bangkok 190, 194, 195, **196**, 198
 Barcelona 44, 49, 55, 93, 95, 301

Barma viz Myanmar
 Basilej 44
 Bejrút 226
 Bělehrad 44, 48, 100, 101
 Belem 246
 Benátky 44, 93, 96
 Benelux 6, 53, 55, 57, 82, **87–89**
 Bengálský záliv 189, 221
 Bengalúru 208
 Benue, ř. 268, 270
 Berlín 44, 47, 52, 56, 59, 73, 74, 75, **77**, 271, 297, 301
 Bílá Volta, ř. 268
 Bílý Nil, ř. 268, 270
 Biškek 126
 Bogota 246, **253**, 254
 Bombaj 84, **208**, 212, 214, **214**, **215**, 218, 219, 220, 221
 Bordeaux 44
 Borneo, o. 29, **190**, 200, 201, 304
 Bospor, průl. 101, **233**, 236, 305
 Boston 104
 Brahmaputra, ř. 36, 179, **208**, **208**, 209, 221, 305
 Brasília 246
 Bratislava 44, 48, 63, 64
 Brazílie 7, 14, 16, 21, 36, 37, 67, 219, 231, 247, 250, 251, 252, 253, 254, **255–260**, 265, 275, 301, 301
 Brisbane 151
 Británie 22, 46, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 66, 67, 73, 74, 75, 78, 80, 81, 82, **83–87**, 90, 113, 114, 122, 149, 154, 156, 159, 160, 183, 187, 193, 194, 212, 214, 221, 223, 228, 229, 235, 243, 281, 283, 299, 301
 Britské o. 15, 82, 83, 86, 90, 205
 Brno 44
 Brusel 44, 87, 88, **89**, 229, 304
 Budapešť 44, 48, 59, 61, 68, **69**, 96, 101
 Buenos Aires 246, 254

Bukurešť 44
 Búr Súdán 268

C
 Calgary 104
 Canberra 151
 Caracas 246, 246
 Casablanca 226
 Cejlon, o. 207, 208, 210
 Celebes, o. 190, 198, 201
 Colorado, ř. 104, 106
 Conakry 268
 Concepción 246
 Córdoba 246
 Curych 44

Č
 Čadské j. 268, 270
 Čeljabinsk 126
 Černá Volta, ř. 268
 Černé moře 48, 61, 81, 101, 126, 130, 139, 141, 142, 144, 168, 233, 235
 Česko 12, 13, 15, 16, 21, 23, 46, 47, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 69, 72, 76, 77, 82, 95, 100, 101, 112, 115, 119, 120, 129, 146, 158, 183, 262, 289, 301
 Český masiv 47
 Čching-ťao 171
 Čchin-chuang-ťao 171
 Čína 7, 14, 17, 20, 34, 36, 37, 38, 52, 54, 56, 74, 76, 107, 109, 114, 116, 123, 132, 133, 134, 137, 139, 146, 156, **178–188**, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 201, 202, 203, 205, 207, 211, 214, 216, 217, 219, 220, 222, 235, 242, 250, 255, 277, 278, 279, 281, 282, 293, 294, 295, 297, 302, 304
 Čínsko-japonský makroregion (Východní Asie) 5, 11, 17, 19, 20, 21, 23, 36, 37, 38, 56, 103, 109, 151, 165–188, **178–188**, 189, 192, 196, 207, 249, 251, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 299, 302
 Čukotský pol. 126
 Čunking 166

D
 Da Nang 190
 Dakar 268, 269, 303
 Dalian 171
 Dallas 104, 111
 Dálný východ 125, 130, 139, 140, 141
 Damašek 226
 Dampier 155
 Dánsko 6, 46, 55, 57, 58, 78, 79, 80, 289
 Dar Es Salaam 268
 Dardanely, průl. 101, **233**, 305
 Davao 190

Denver 104, 111
 Detroit 104, 111
 Dháka 208, 212
 Dillí 208, 212, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 224
 Don, ř. 126, 129
 Donbas 127, 133, 134, 142, 144, 304
 Dortmund 44
 Douala 268
 Douro, ř. 44, 49
 Dračí hory 269
 Drážďany 44
 Dubaj 226, 231
 Dublin 44
 Duisburg 44
 Dunaj, ř. 44, 47, **48**, 49, 50, 61, 62, 63, 64, 68, 69, 71, 73, 76, 101, 304
 Dunedin 151
 Durban 268
 Düsseldorf 44
 Dušanbe 126
 Džibúti 268
 Džidda 226
 Džuba, ř. 268, 270

E
 Ebro, ř. 44, 49
 Egejské moře 50, 53, 233, 234, 235
 Egypt 7, 20, 96, 223, 227, 228, 229, 230, 232, 233, **242–244**, 303
 Etiopie 8, 264, 267, 269, 271, 276, 277, **278–280**, 303
 Etna 50
 Eufrat, ř. 226
 Eurasijská deska 28, 47
 Evropský makroregion 5, 19, **43–102**, 104, 109, 132, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 299, 301
 Eyrovo j. 151, 152

F
 Falklandy, o. 246
 Filipíny 7, 156, 172, 189, 192, 194, 195, 198, **204–205**, 254
 Finsko 6, 46, 47, 58, 78, 79, **80–81**, 130
 Florencie 44, 77, 96
 Florida 36, 112, 113, 116, 119, 264
 Francie 6, 43, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 66, 67, 71–75, 78, 82, 83, 84, 86, 88, **89–92**, 87, 105, 108, 111, 115, 118, 121, 122, 183, 202, 228, 229, 230, 234, 256, 257, 272, 275, 299, 301, 302, 304
 Frankfurt nad Mohanem 44, 56, **56**, 57, 59, 73, 75, 76, 77
 Fukuoka 166

G
 Ganga, ř. 36, 208, 209, 209, 212, 215, 218, 220, 221, 222, 251
 Gdaňsk 44
 Glasgow 44, 55, 85, 86, 87, 160
 Gódávarí, ř. 208, 209
 Göteborg 44
 Grónsko, o. 104
 Guadalajara 246
 Guadalquivir, ř. 44, 49
Guangzhou viz Kanton
 Guatemala, m. 246
 Guinejský záliv 249, 264, 267, 272, 281

H
 Hajdarábád 208
 Halifax 45, 301
 Hamburk 44, 56, 59, 75, 77
 Hanoj 190, 190, 195, 198, 201, 203
 Harare 268
 Harbin 166
 Havajské o. 29, 112, 114, 115, 118, 121, 151, 153
 Havana 246
 Helsinky 44
 Hispaniola, o. 246
 Ho Či Minovo Město 195, 198, 201, 202, **203**
 Hokkaidó, o. 166
 Hongkong 85, 166, 169, 171, 172, 174, 176, 181, 182, 186, 187, 294
 Honiara 151
 Honšú, o. 166
 Hořejší j. 104, 106
 Houston 104, 111
Huang He viz Žlutá ř.
 Huronské j. 104, 106

CH
 Chabarovsk 126
 Chaj-nan, o. 166
Chang ěiang viz ěang-c'-ťiang
 Chicago 104, 108, 111, 111, 115, 117, 119
 Christchurch 151

I
Iberský pol. viz Pyrenejský pol.
 Indicko-australská deska 27, 198
 Indický makroregion (Jižní Asie) 7, 20, 21, 22, 23, 36, 37, 123, 132, 165, 169, 179, 189, **207–224**, 229, 267, 275, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 300, 302, 303,
 Indický oceán 26, 28, 29, 30, 31, 155, 167, 198, 272, 277, 282, 285
 Indie 7, 14, 20, 21, 22, 51, 83, 84, 85, 93, 94, 132, 137, 138, 155, 156, 168, 188,

192, 193, 194, 195, 196, **207–224**, 241, 250, 255, 279, 281, 283, 285, 294, 295, 300, 302, 303, 305
 Indoganžská nížina 210, 216, 223
 Indonésie 7, 51, 87, 88, 90, 153, 156, 160, 172, 180, 189, 190, 191, 192, 194–197, **198–201**, 231, 302, 305
 Indonéský makroregion (Jihovýchodní Asie) 7, 8, 20, 23, 36, 42, 56, 132, 151, 152, 165, **189–205**, 207, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 300, 302
 Indus, ř. 36, 209, 208, 209, 216, 219, 222, 223, 241
 Írán 7, 14, 20, 35, 222, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, **236–238**, 303
 Iravadi, ř. 190, 192
 Irkutsk 126
 Irsko 6, 47, 54, 58, 78, 82, 83, 84, 86, **87**
 Irsko, o. 44
 Irtyš, ř. 126, 129
 Islámábád 208
 Islámský makroregion 7, 20, 23, **225–244**, 251, 287, 288, 292, 293, 303, 310
 Island 46, 55, 57, 78, **81**
 Island, o. 44, **47**, 78
 Istanbul 226, 229, 231, 232, 233, 234, 235, **236**
 Itálie 7, 187, 6, 13, 35, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 67, 71, 72, 75, 78, 81, 89, 91, 92, 93, 94, **96–98**, 114, 159, 250, 271, 278, 299, 301, 302
Izmír viz Smyrna
 Izrael 69, 228, 229, 230, 232, 233, 235, **238–240**, 243, 275, 279, 290, 303

J
 Jaderské moře 50, 100
 Jakarta 190, 190, 195, 196, 198, 301, 302
 Jamajka, o. 246, 249, 252, 255
 Jang-c'-ťiang, ř. 36, 166, 166, 167, 179, 181, 183, 184, 185, 186
 Janov 44
 Japonské moře 7, 167
 Japonsko 14, 16, 19, 20, 21, 37, 54, 74, 80, 114, 116, 132, 136, 138, 151, 158, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, **174–178**, 180, 181, 183, 186, 192, 197, 199, 202, 205, 217, 242, 245, 288, 289, 290, 293, 294, 295, 300, 302
 Jáva, o. 190, 192, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 205, 250
 Jekatěrinburg 126
 Jenisej, ř. 126, 129
 Jerevan 126
 Jeruzalém 226, 228, 232, 238, 240

Jihovýchodní Evropa 6, 38, 64, 69, 93, **98–101**, 234, 299
 Jižní Evropa 6, 71, 74, **92–98**
 Jižní Korea 14, 19, 109, 114, 137, 165, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 183, 197, 201, 205, 242, 290, 294, 302
 Jižní oceán 28
 Johannesburg 268, 276

K
 Kábul 208
 Káhira 226, 229, 231, 233, 244
 Kalahari, poušť 270, 282
 Kalifornie 35, 105, 111, 112, 113, 115, 116, 118, 120, 121, 262, 264
 Kalifornský pol. 246
Kalimantan, o. viz Borneo
 Kalkata 208, 209, 212, 214, 215, 218, 220, 221, 302
 Kamčatka, pol. 126
 Kanada 6, 16, 17, 20, 39, 54, 66, 69, 84, 85, 90, 103, 104, 107, 108, 109, 112, 121–124, 156, 177, 262, 289, 299, 302, 304
 Kanadský štít 104, **122**
 Kanárské o. 29, 43
 Kano 268
 Kánpur 208
 Kanton 166, 171, 174, 182
 Kapské Město 268, 269, 276, 282, 283, 285, 303
 Karáči 208, 209, 212, 214, 215, 223, **224**, 302
 Karaganda 126
 Karákoram, poh. 37, 165, 207, 216, 222
 Karpaty, poh. 38, 44, 47, **48**, 59, 61, 64, 65, 68, 96, 129, 142
 Kašmír 22, 187, 207, 211, 216, 217, 222
 Katalánsko **95**, 304
 Káthmándú 208
 Kavkaz 125, 126, 127, 131, 136, 141, 146, 229, 234, 235
 Kazachstán 6, 20, 34, 37, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, **145–147**, 187, 299, 302
 Kazaň 126
 Keňa 227
 Kilimandžáro-Uhuru, h. 269
 Kinhasa 268
 Kitakyúshú 166
 Kjúšú, o. 166
 Kóbe 166
 Kodaň 44
 Kola, pol. 126
 Kolín nad Rýnem 44
 Kolombo 208
 Kolyma, ř. 126, 129

Kongo 32, 87, 264, 272, 275, 276, 277, 278
 Kongo, ř. 268, **270**, 270, 305
 Konžská pánev 268
 Kordillery, poh. 31, **106**, 108, 112, 122, 247, 260
 Korejská lidově demokratická republika – KLDL (Severní Korea) 17, 19, 22, 165, 167, 168, 169, 170, 173, 174, 185, 190, 302
 Korejský pol. 36, 37, 165, 166, 166, 167, 168, 171, 174
 Korsika, o. 44
 Krakov 44
 Krasnojarsk 126
 Kréta, o. 44
 Krym, pol. 96, 126, 141, 142
 Krym, území 141, 142, 143, 144, 146, 234
 Kuala Lumpur 190, 196
 Kuba 7, 246, 249, 250, 251, 255, **264–265**
 Kuning 166
 Kuvajt, m. 226
 Kyjev 81, 125, 126, 130, 133, 144, 145, 298

L
 La Paz, Bolívie 246
 Labe, ř. 44, 49
 Ladožské j. 126, 129
 Lagos 268, 281, 282
 Láhair 208
 Lanzhou 166
 Las Vegas 104
 Latinskoamerický makroregion (Latinská Amerika) 7, 17, 20, 21, 23, 107, 103, 202, **245–265**, 287, 289, 290, 292, 293, 300, 303
 Lena, ř. 126, 129
 Libyjská poušť 226
 Lima 246
 Lisabon 44, 65
 Liverpool 44
 Ljubljana 44
 Loira, ř. 44, 49
 Londýn 22, 44, 47, 53, 55, 56, 56, 83, 85, **86**, 92, 128, 302, 304
 Los Angeles 22, 104, 108, 111, 111, 112, 115, 116, 117, **121**, 302
 Luanda 268
 Lubumbashi 268
 Lusaka 268
 Luzon, o. 190
 Lyon 44, 92

M
 Mackenzie, ř. 104, 106
 Madagaskar, o. 90, 267, 268

Maďarsko 5, 37, 52, 54, 59, 61, 64, **68–69**
 Madeira, ř. **246, 248**
 Madrás **208**
 Madrid **44, 56, 94, 95**
 Magadan **126**
 Magdalena, ř. **246, 247, 248**
 Malá Asie, pol. **226**
 Malajsie 114, 172, 180, 189, 192, 194, 195, 197, 198, 204
 Malajský pol. 189, **190, 197**
 Malawi, j. **268, 270**
 Malé Sundy, o. **190**
 Malta, o. **44**
 Managua **246**
 Manaus **246**
 Mandalay **190**
 Manchester **44**
 Manila **190, 195, 198, 204, 205**
 Maputo **268**
 Maracaibo **246**
 Marrakéš **226**
 Marseille **44, 55, 75, 89, 90, 91, 92**
 Mašhad **226**
 Medan **190**
 Mekka **226**
 Mekong, ř. 36, 166, 179, **190, 190, 192, 195, 201, 202, 203, 301, 305**
 Melanésie 151, **151, 152, 153, 161, 297**
 Melbourne **151, 155, 156, 157, 158**
 Mexiko 7, 14, 20, 32, 33, 34, 107, 109, 112, 113, 115, 120, 121, 122, 139, 245, 247, 249, 250, 252, 253, 255, 259, **260–264, 294, 300, 303**
 Mexiko, m. **246, 253, 261, 262, 263, 290**
 Mezopotámie 96, **226, 227, 229, 234, 236, 305**
 Miami **104, 111**
 Michiganské j. **104, 106**
 Mikronésie 151, **151, 153**
 Milán **44, 56, 96, 97, 98**
 Mindanao, o. **190**
 Minsk **126**
 Mississippi 37, 113, 115, 119
 Mississippi, ř. **104, 105, 106, 107, 112, 113, 119, 120**
 Missouri, ř. **104, 106**
 Mnichov **44, 56, 73, 75, 77**
 Modrý Nil, ř. **268, 270**
 Mogadišo **268**
 Mombasa **268**
 Monterrey **246**
 Montevideo **246**
 Montreal **104, 111, 122, 124**
 Moskva 59, 125, **126, 128, 130, 132, 133, 133, 134, 135, 137, 139, 140, 142, 168, 297, 302**

Myanmar 84, 189, **193, 194, 195, 196, 197, 198, 202, 216**
 mys Dobré naděje 95, 269, 282

N

Nafúd, poušť **226**
 Nagoya **171**
 Nágpur **208**
 Nairobi **268, 269, 303**
 Nantes **44**
 Neapol **44**
 Německo 6, 46, 50–71, **72–78, 80, 81, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 114, 116, 130, 146, 183, 230, 234, 235, 250, 258, 271, 283, 295, 299, 301, 304**
 Nepál 21, 211, 213, 214, 215, 216
 New Orleans **104**
 New York **104, 111**
 Newfoundland, o. **104**
 Niger 270, 269, 276, 280
 Niger, ř. **268, 270, 280, 281, 282**
 Nigérie 8, 53, 84, 85, 231, 276, 277, **280–282, 284, 303**
 Nil, ř. 32, 33, 222, 226, **226, 227, 229, 232, 242, 243, 244, 268, 270, 271, 278, 301, 305**
 Ningbo **171**
 Nižnij Novgorod **126**
 Noril'sk **126**
 Norimberk **44**
 Norsko 6, 46, 55, 57, 78, 79, **80–81, 290, 301**
 Nová Anglie 118
 Nová Guinea, o. **151, 190, 29, 150, 151, 153, 160, 161, 198, 299**
 Nová země, o. **126**
 Novosibirsk **126, 133**
 Novosibiřské o. **126**
 Nový Zéland 6, 14, 20, 84, 149, 150, 151, 153, 154, **158–160**

O

Ob, ř. **126, 129**
 Oceánie 29, 50, 83, 89, 149, 150, 154, 296, 297
 Odra, ř. **44, 49**
 Ohňová země, o. **246**
 Omdurmán **268**
 Omsk **126**
 Oněžské j. **126, 129**
 Oran **226**
 Orange, ř. **268, 270**
 Orinoco, ř. **246, 247, 248**
 Ósaka **166, 171**
 Oslo **44, 49**
 Ostrava **44**
 Ottawa **104**

P

Pacifická deska 27, 106, 165, 166
Pacifik viz Tichý oceán
 Pád, ř. **44, 49**
 Pádská nížina 48, 49, 96, 98
 Pákistán 7, 21, 84, 85, 86, 198, 207, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 221, **222–224, 241, 302**
 Palermo **44**
 Pamír, poh. 125, 128, 222
 Panama, m. **246**
 Paňdžáb 208, 209, 212, 215, 216, 217, 221, 222, 223, **224**
 Panonská nížina 48
 Papeete **151**
 Papua-Nová Guinea 20, 150, 153, 154, 155, 159, **160–163, 297, 302**
 Paraguay, ř. **246, 248**
 Paraná, ř. **246, 248**
 Paříž 22, **44, 45, 47, 53, 55, 56, 56, 57, 59, 83, 89, 90, 91, 92, 119, 202, 301, 304**
 Pečora, ř. **126, 129**
 Peking 165, 166, **166, 167, 170, 171, 171, 182, 183, 185, 187**
 Peloponés, pol. **44**
 Perm' **126**
 Perský záliv 35, 116, 194, 222, 225, 227, 231, 232, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243
 Perth **151, 156, 302**
 Petrohrad 108, 125, **134, 135, 137, 139, 140, 302**
 Philadelphia (Filadelfie) **104, 111, 111, 113, 115, 118**
 Phoenix **104**
 Polsko 5, 46, 54, 55, 59, 61, 63, 64, **65–68, 74, 77, 81, 87, 130, 281, 299, 301, 304,**
 Polynésie **151, 89, 151, 153, 154**
 Port Elizabeth **268**
 Port Hedland **155**
 Port Kelang **196**
 Port Moresby **151**
 Porto **44**
 Porto Alegre **246**
 Portoriko, o. **246**
 Portugalsko 6, 43, 54, 57, 58, 75, 84, 92, 93, **91–95, 187, 222, 257, 258, 302**
 Porúří 43, 48, 54, 55, 73, 75, 77
 Praha 21, 22, 23, **44, 45, 59, 296, 297, 301**
 Pusan **166, 171**
 Pyreneje, poh. 35, 44, 89, 93, 94
 Pyrenejský pol. 35, 48, 49, 54, 92, 93, 94, 95, 228, 245, 252, 258

Q

Québec, m. **104**
 Quito **246**
 R, Ř
 Rabat **226**
 Rakousko 5, 52, 53, 54, 58, 59, 60, 61, 64, 66, 68, **69–71, 77, 145, 243, 301**
 Rangún **190**
 Recife **246**
 Republika Jižní Afrika (JAR) 8, 14, 219, 255, 269, 271, 272, 273, 276, 277, 278, **282–285, 290, 294, 300, 303**
 Rhóna, ř. **44, 49**
 Riga **44**
 Rijád **226**
 Rio de Janeiro **246, 254**
 Rio Grande, ř. **104, 106, 246, 247**
 Rostov-na-Donu **126**
 Rotterdam **44, 55, 56, 56, 78, 83, 89**
 Rub al-Chálí, poušť **226**
 Rudé moře 226, 231, 238, 240, 242, 243, 244
 Rusko 6, 13, 14, 15, 17, 20, 39, 51, 52, 60, 66, 67, 68, 78, 81, 88, 91, 92, 99, 101, 108, 113, 121, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, **135–141, 142, 144, 146, 147, 156, 168, 175, 179, 185, 186, 187, 219, 229, 235, 236, 255, 271, 297, 299, 302, 304**
 Ruský makroregion (Severní Euroasie, Postsovětský prostor) 6, 19, 20, 23, 43, 104, **125–147, 149, 251, 287, 288, 290, 292, 293, 294, 295, 299, 302**
 Rýn, ř. **44, 49**
 Řím **44, 56, 55, 56, 96, 96, 98**

S

Sahara, poušť **226, 268, 31, 34, 35, 267, 268, 269, 271, 278, 282, 305**
 Sahel 267, 268, **269, 270, 271, 276, 278, 280, 282, 305**
 Sachalin, o. **126**
Saigon viz Ho Či Minovo Město
 Salwin, ř. **190, 192**
 Samara **126**
 San Francisco **104, 108, 111, 111, 115, 121**
 San José, Kostarika **246**
 San Juan, m. **246**
 San Salvador **246**
 Saná **226**
 Sankt-Petěrburg **126, 133**
 Santiago, Chile **246, 254**
 Santo Domingo **246**
 São Paulo **246, 254**
 Sapporo **166**

Sardinie, o. **44**
 Saúdská Arábie 7, 137, 229, 231, 232, 233, **240–242, 244, 290, 300, 303**
 Seattle **104**
 Scina, ř. **44, 49**
 Semarang **190**
 Senegal 269
 Senegal, ř. **268, 270**
 Severní Evropa 15, 47, 59, **78–82, 299**
 Severní ledový oceán 28, 46, 39, 40, 126, 128
 Severní moře 47, 48, 54, 59, 72, 73, 75, 76, 78, 82, 84, 86, 87, 89, 101
 Severní Porýní-Vestfálsko **76, 77**
 Severní země, o. **126**
 Sevilla **44**
 Sibiř 39, 40, 122, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 137, 138, 141, 146, 147, 165, 174, 271
 Sicílie, o. **44**
 Singapur 14, 22, 71, 139, 169, 172, 180, 182, 189, **190, 192, 194, 195, 196, 197, 223, 294, 305**
 Si-tiang, ř. **166, 167**
 Skandinávie 39, **46–47, 48, 250, 258**
 Skandinávský pol. 39, **44, 79**
 Skotsko 47, 78, 73, 84, 85, **86, 87, 304**
 Slovensko 5, 54, 59, **61–65, 68, 69, 298, 299, 301, 304**
 Smyrna **226**
 Sofie **44**
 Soluň **44**
 Somálsko 53, 96, 272, 278, 305
 Somálský pol. **268**
 Sól **166, 171**
 South Louisiana **111**
 Spojené arabské emiráty (SAE) 7, 229, 231, 232, 240, 241, **242**
 Spojené státy americké (USA) 6, 12, 13, 14, 17, 20, 22, 28, 34, 36, 37, 38, 51, 52, 54, 56, 57, 60, 66, 69, 74, 76, 78, 80, 83, 85, 86, 87, 88, 90, 96, 103, 104–111, **112–121, 122, 123, 124, 126, 132, 134, 137, 139, 151, 158, 159, 165, 169, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 181, 183, 193, 196, 197, 199, 202, 204, 205, 214, 223, 228, 229, 234, 235, 241, 242, 245, 247, 249, 250, 252, 253, 255, 257, 260, 261, 262, 263, 264, 272, 278, 282, 284, 285, 289, 294, 295, 299, 302, 304**
 St. Louis **104**
 Stockholm **44**
 Střední Evropa 18, 37, 40, 47, **59–78, 98, 139, 299, 301**
 Středozemní moře 33, 35, 53, 89, 95, 225, 227, 229, 232, 234, 238, 239, 242, 243, 244, 268

Stuttgart **44**
 Súdán 96, 143, 231, 269, 277, 278
 Suezský průplav **226**
Sulawesi, o. viz Celebes
 Sumatra, o. **190, 194, 198, 199, 200, 201**
 Surabaya **190**
 Suva **151**
 Sydney **151, 155, 156, 157, 158, 302**
 Sýrdarja, ř. **126, 129**

Š

Šalomounovy o. 149, 151, 153
 Šanghaj **165, 166, 171, 174, 179, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 302**
 Šen-čen **181**
 Šikoku, o. **166**
 šot al-Džaríd, j. **226**
 Španělsko 14, 35, 36, 43, 49, 54, 58, 85, 88, 89, 92, 93, **94–95, 99, 113, 241, 249, 250, 261, 262, 264, 302**
 Šrí Lanka 213, 214, 215
 Štětín **44**
 Švédsko 6, 46, 47, 53, 54, 58, 78, **79–80, 81, 130, 281, 299, 304**
 Švýcarsko 6, 48, 54, 55, 57, 59, 60, 61, **71–72, 89, 90, 156**

T

T'bilisi **126, 133**
 Taiwan 19, 20, 52, 109, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 176, 181, 183, 201, 294
 Tajmyr, pol. **126**
 Tajo, ř. **44, 49**
 Tallinn **44**
 Tana, j. **268, 270**
 Tanganika, j. **268, 269, 270**
 Ťan-šan, poh. 125, 128, 165, 179
 Tarim **166, 167**
 Taškent **126, 133**
 Teherán **226, 229, 233, 236, 237, 238**
 Tel Aviv **226**
 Temže, ř. **44, 49**
 Thajsko 172, 180, 189, 190, 192, **193, 194, 195, 196, 197, 198, 302**
 Thár, poušť 208, 209, 216, 222, 305
 Tchajpej **166**
 Tchaj-wan, o. **166, 167**
 Tianjin **166, 171**
 Tibera, ř. **44, 49**
 Tibet 37, 165, 168, 169, 174, 179, 182, 184, 187, **188, 207, 208, 211, 222, 304**
 Tigris, ř. **226**
 Tichý oceán 17, 26, 28, 29, 31, 39, 84, 94, 112, 113, 124, 133, 139, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 159, 162, 165, 166, 167, 168, 171, 172, 174, 175, 189, 208, 249,

260
Tokio 22, 85, 166, 170, 171, 171, 174, 178,
197, 201, 250
Toronto 104, 122, 123, 124
Tripolis 226
Trondheim 44
Tunis 226
Turecko 7, 43, 53, 74, 75, 88, 101, 226,
227, 229, 230, 231, 232, 233–236, 300,
303,

U

Ukrajina 6, 14, 19, 20, 37, 61, 62, 63, 65,
68, 82, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 134,
135, 141–145, 146, 299, 302
Ulánbátar 166
Ural, poh. 37, 125, 126, 127, 130, 139
Ural, ř. 126, 125, 127, 129
Uruguay, ř. 246, 248
Urumči 166
Ústí nad Labem 44

V

Valencie 44
Vancouver 104
Varšava 44, 59, 65, 66, 67, 68
Velká Británie, o. 44, 47, 83, 84, 86, 205
Velká čínská zeď 168, 180, 304

Velká j. 104, 108, 111, 117, 119, 122, 124
Velká příkopová propadlina 269, 278
Velká útesová bariéra (Velký bradlový
útes) 29, 151, 158
Velká Viktoriina poušť 151
Velké Medvědí j. 104, 106
Velké Otročí j. 104, 106
*Velké předělové poh. viz Australské Kordil-
lery*
Velký kaňon, údolí 22, 105, 304
Vídeň 44, 48, 59, 71, 96, 234
Vietnam 7, 90, 108, 114, 156, 168, 174,
189, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198,
201–204, 302
Viktoriino j. 268, 270
Vilnius 44
Visla, ř. 44, 49
Vladivostok 126
Volgograd 126
Volha, ř. 126, 129
Volta, ř. 268, 270
Vratislav 44
*Východoafrický rift viz Velká příkopová
propadlina*
*Východoaustralské hory viz Australské
Kordillery*
Východočínské moře 168, 186

W

Washington, m. 104, 111
Wellington 151
Windhoek 268
Winnipeg 104
Wuhan 166

X

Xi Ĵiang, ř. viz Si-tiang
Xi'an 166
Xiamen 171

Y

Yorský pol. 151
Yucatan, pol. 246

Z

Zadní Indie 36, 189, 192, 193, 201
Záhřeb 44
Zakavkazsko 131, 187
Zambezi, ř. 268, 270
Západní Evropa 38, 44, 50, 78, 82–92,
103, 104, 130, 142, 196, 214, 220, 285,
294, 299

Ž

Ženeva 44
Žlutá ř. 36, 37, 166, 166, 167, 167, 179,
182, 183

Rejstřík pojmový

V abecedním seznamu odborných pojmů obsažených v této publikaci je označen klíčový odkaz (**tučně**). Druhé varianty pojmů jsou označeny *kurzívou* a odkazují na první variantu.

A

administrativní vymezení 21, 67, 115,
195, 212, 229, 251
Američané 107, 109, 110, 113, 153, 159,
175, 176
Angličané 54, 85, 107, 153, 154, 158, 193,
195, 210, 271
angličtina 72, 83, 85, 86, 88, 90, 95, 103,
108, 115, 122, 154, 182, 194, 204, 212,
215, 217, 219, 222, 223, 275, 279, 281,
284
Arabové 90, 189, 192, 225, 227, 228,
230, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241
arabština 95, 228, 239, 241
automobily 54, 63, 64, 67, 68, 69, 75, 77,
85, 90, 95, 97, 101, 109, 110, 116, 117,
118, 119, 123, 124, 133, 139, 140, 141,
176, 177, 183, 201, 205, 219, 222, 235,
237, 238, 259, 263, 277, 285, 294, 302,
304
autonomie 95, 99, 122, 124, 130, 131,
135, 140, 141, 146, 165, 174, 182, 187,
188, 199, 204, 205, 205, 210, 239
banány 205, 254, 255
bauxit 64, 68, 90, 127, 155, 157, 158, 179,
192, 202, 214, 219, 252, 258, 302

B

Berbeři 230, 268, 271
biota 12, 29, 145, 151, 190, 199, 202, 209,
256, 264, 269, 278, 282
bipolarita 51, 295
BRICS 14, 218, 255, 294
buddhismus 156, 169, 175, 179, 188, 189,
195, 199, 200, 202, 207, 210, 211, 212,
213, 305

C, Č

cement 75, 85, 91, 97, 173, 177, 184, 203,
214, 219, 223, 235, 242, 259
cestovní ruch 43, 48, 50, 52, 56, 64, 71,
72, 76, 86, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 100,
101, 103, 111, 120, 121, 140, 152, 155,

158, 159, 160, 162, 185, 197, 199, 205,
214, 215, 220, 232, 235, 238, 243, 244,
245, 251, 255, 257, 260, 263, 264, 265,
277, 280, 285, 302, 304
civilizace 15, 16, 17, 18, 19, 43, 44, 50, 51,
54, 93, 96, 104, 149, 161, 165, 175, 180,
181, 184, 207, 210, 225, 226, 227, 234,
236, 242, 247, 249, 250, 260, 261, 267,
277, 278, 297, 301, 305
Commonwealth 84, 86, 204, 304
čaj 22, 36, 173, 184, 194, 200, 203, 213,
214, 220, 235, 237, 275, 280, 302

D

dekolonizace 84, 90, 271, 272
delta 47, 67, 128, 141, 145, 185, 190, 191,
201, 202, 203, 209, 215, 223, 227, 232,
243, 244, 270, 280, 281, 282
demografie 12, 21, 43, 66, 69, 72, 77, 80,
83, 90, 93, 95, 96, 99, 100, 101, 104,
108, 114, 131, 134, 142, 154, 156, 170,
194, 215, 234, 237, 239, 241, 250, 273,
281, 284, 294
desertifikace 226, 240
desková tektonika 28, 50, 106, 107, 158,
216, 278
diamanty 107, 127, 132, 137, 155, 239,
240, 257, 275, 276, 277, 278, 283, 285,
303
diverzita 32, 149, 304
doprava 40, 41, 43, 47, 48, 50, 51, 54
dřevo 38, 47, 50, 55, 61, 63, 67, 69, 71,
73, 78, 79, 80, 81, 93, 95, 103, 104, 107,
109, 112, 118, 121, 123, 124, 125, 134,
135, 139, 140, 141, 151, 159, 162, 169,
190, 191, 197, 201, 205, 220, 253, 261

E

ekonomika viz hospodářství
El Niño 189, 208, 249
elektrická energie 21, 47, 47, 48, 55, 55,
63, 67, 71, 75, 80, 81, 85, 89, 90, 91, 97,
98, 101, 105, 107, 109, 116, 117, 122, 123,

124, 132, 138, 139, 140, 141, 143, 144,
145, 157, 172, 173, 177, 178, 179, 183,
184, 203, 204, 205, 214, 218, 219, 235,
237, 238, 248, 251, 256, 258, 259, 263,
284, 285, 289, 302
elektronika 55, 56, 64, 67, 68, 69, 72,
77, 79, 80, 81, 83, 85, 86, 87, 88, 89,
95, 109, 116, 118, 120, 121, 124, 171, 174,
183, 185, 201, 203, 205, 219, 235, 238
elektrotechnika 63, 67, 69, 70, 75, 76, 77,
79, 80, 85, 92, 95, 97, 98, 100, 109, 111,
116, 119, 168, 171, 172, 177, 183, 197
emigrace 53, 62, 66, 74, 99, 101, 115, 123,
131, 147, 194, 195, 202, 204, 211, 223,
236, 237, 243, 250, 257, 262, 275, 284,
289
endemit 149, 151
environmentální 15, 22, 71, 113, 152, 296
etnikum 99, 122, 217, 268, 272
europeizace 50, 51, 82, 94, 304
europoidní rasa 108, 156, 227, 250, 257,
272
Evropská unie (EU) 50, 52, 53, 54,
57–59, 67, 70, 87, 89, 90, 91, 92, 93,
94, 95, 99, 101, 142, 144, 220, 234, 236,
240, 304
export 21, 54, 56, 61, 63, 67, 69, 76, 80,
81, 86, 89, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 100,
101, 107, 109, 118, 123, 124, 125, 132,
139, 140, 146, 155–161, 173, 174, 177,
178, 184, 186, 191, 195, 196, 197, 200,
201, 203, 205, 212–214, 219–224, 231,
235–245, 241–255, 258–267, 271, 276,
277, 279, 282, 284, 285, 301, 305

F

fauna 29, 33, 41, 81, 152, 155, 304
federace 52, 54, 59, 71, 72, 76, 88, 89,
113, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 124, 131,
135, 136, 137, 155, 194, 197, 214, 217,
222, 241, 257, 262, 263, 279, 282, 299
firmy 24, 63, 67, 75, 77, 89, 90, 110, 111,
116, 119, 138, 146, 160, 171, 172, 175, 178,

195, 201, 205, 215, 219, 265, 283, 299, 300
 flora 29, 48, 49, 71, 77, 96, 149, 151, 152, 153, 247, 260, 304
 Francouzi 90, 107, 120, 153, 193, 202, 210, 271, 272
 francouzština 72, 88, 89, 90, 117, 239, 275
 fyzickogeografické oblasti 93, 105, 126, 127, 302
 fyzickogeografický region 23, 45, 45, 47, 50, 59, 92, 104, 112

G

geopoloha 52, 72, 94, 97, 103, 170, 225
 geosféra 12, 26
 Global Power City Index (GPCI) 20, 22, 83, 197, 198, 215, 219
 globalizace 5, 12, 13, 155, 169, 173, 174, 176, 219, 263, 294, 295,
 globální 11, 13, 14, 22, 30, 67, 72, 82, 83, 103, 109, 111, 112, 114, 134, 142, 158, 162, 165, 167, 169, 170, 171, 172, 175, 178, 182, 185, 189, 191, 196, 197, 197, 198, 200, 201, 212, 219, 225, 229, 232, 233, 242, 249, 256, 258, 263, 287, 289, 260, 290, 291, 292, 294, 295, 296, 297, 301

H

Hausové 275, 281, 282
 hi-tech 85, 111, 121, 134, 137, 140, 294
 hinduismus 189, 195, 199, 200, 210, 211, 212, 213, 217, 221, 222, 305
 historické souvislosti 6, 7, 8, 60, 61, 68, 69, 73, 78, 81, 82, 88, 96, 113, 122, 135, 142, 145, 159, 175, 180, 199, 202, 204, 216, 222, 234, 236, 238, 240, 242, 257, 261, 264, 278, 281, 283
 hliník 64, 69, 75, 109, 119, 120, 123, 124, 138, 139, 141, 147, 157, 173, 183, 231
 hospodářství 5, 7, 11, 13, 51, 52, 54, 55, 60, 62, 70, 72, 73, 74, 75, 80, 81, 88, 92, 93, 95, 97, 101, 109, 116, 123, 130, 132, 134, 135, 137, 142, 143, 144, 146, 149, 156, 159, 161, 168, 169, 171, 172, 174–178, 181, 183, 185, 186, 194, 200, 203, 204, 209, 212, 214, 215, 218, 219, 223, 228, 230, 232, 235, 236, 237, 239, 241, 242, 243, 249, 253, 255, 256, 258, 262, 265, 271, 272, 275, 276, 277, 279, 281, 282, 284, 285, 295

I, J

imigrace 43, 53, 54, 60, 66, 70, 72, 74, 78, 83, 86, 90, 93, 96, 103, 108, 114, 115, 120, 121, 122, 123, 135, 140, 146, 149,

156, 169, 201, 204, 241, 249, 250, 257, 258, 284, 289
 impérium 48, 83, 84, 94, 96, 146, 179, 192, 234, 283, 299, 304
 import 9, 67, 80, 157, 177, 186, 244, 278, 302
 index lidského rozvoje (HDI) 20, 197, 220, 221, 287, 289, 290, 303, 305
 Indové 194, 284
 inflace 54, 72, 203
 islám 54, 88, 90, 96, 99, 101, 131, 137, 146, 156, 169, 182, 189, 195, 199, 205, 207, 210, 311, 213, 217, 221, 222, 225–244, 267, 271, 275, 278, 279, 280, 281, 305
 IT technologie 137, 158, 171, 178, 203, 263
 Italové 72, 75, 94, 108
 itaština 72
 jádro 13, 15, 22, 25, 26, 43, 53, 55, 62, 64, 68, 68, 71, 74, 76, 77, 79, 82, 86, 87, 89, 93, 95, 98, 103, 108, 110, 111, 112, 119, 120, 124, 125, 132, 134
 jehličnaté lesy 31, 33, 35, 39–40, 46, 47, 106, 121

K

kakao 88, 162, 190, 197, 200, 205, 259, 275, 282, 303
 kasta 22, 207, 213, 217, 305
 káva 21, 72, 162, 197, 200, 203, 205, 213, 240, 253, 254, 255, 258, 259, 275, 276, 279, 280, 303
 klima 5, 12, 13, 29, 31–40, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 60, 61, 65, 69, 78, 79, 82, 93, 98, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 112, 121, 127, 145, 147, 149, 156, 157, 158, 159, 167, 174, 179, 189, 198, 199, 208, 209, 216, 222, 236, 238, 240, 245, 247, 248, 256, 259, 260, 262, 264, 268, 269, 269, 278, 285, 297, 301
 klimagram 21, 45, 49, 112, 128, 179, 190, 209, 269, 301, 302, 303
 kojenecká úmrtnost 43, 54, 72, 80, 156, 239
 kolonialismus 216, 271, 272, 283, 305
 komunismus 57, 114, 174, 193, 202
 koncepce 11, 294
 korporace viz firmy
 kriminalita 115, 245, 173, 284, 285
 křesťanství 54, 60, 96, 99, 104, 108, 169, 189, 195, 200, 210, 211, 213, 217, 222, 225, 228, 238, 239, 243, 249, 271, 278
 kukuřice 35, 36, 38, 69, 71, 98, 100, 101, 109, 117, 118, 119, 200, 213, 214, 220, 253, 255, 258, 259, 263
 kulturní region 16

L

La Niña 208
 ledovec 38, 41, 47, 65, 71, 78, 104, 122
 letiště 56, 63, 71, 72, 76, 77, 80, 83, 86, 110, 111, 118, 119, 121, 174, 177, 185, 186, 222, 224, 232, 235, 242, 302

M

macchie 35, 46, 49, 50, 98
 mafie 96, 121, 130, 251, 130, 251, 264, 304
 makroregionální diferenciace klimatu 2, 29
 manuál dat 5, 11, 20
 maskulinita 181
 máslo 71, 72, 75, 76, 80, 90, 109, 117, 159, 213, 220, 223
 maso 35, 56, 60, 69, 71, 72, 76, 80, 87, 89, 90, 91, 109, 117, 119, 123, 124, 127, 134, 139, 143, 155, 157, 158, 159, 184, 203, 213, 219, 220, 252, 254, 255, 258, 259, 263, 276, 285
 měď 21, 46, 65, 67, 68, 107, 117, 120, 124, 157, 162, 179, 192, 204, 205, 227, 237, 252, 278, 303
 mentální mapa 16, 17
 mezoregion 11, 21, 25, 59, 60, 78, 82, 83, 92, 93, 98, 99, 299
 mikroregion 132, 169, 184
 Modrý banán 53, 55, 59, 77, 82, 57, 93, 96
 mongoloidní rasa 122, 165
 monzun 29, 36, 37, 165, 166, 167, 174, 179, 189, 190, 191, 198, 204, 207, 208, 209, 216, 219, 278, 305
 mortalita 43, 53, 62, 114, 121, 234

N

náboženství 43, 50, 54, 57, 62, 66, 78, 90, 95, 97, 99, 101, 103, 115, 125, 136, 137, 161, 169, 182, 189, 195, 200, 202, 204, 207, 210, 211, 212, 213, 217, 218, 221, 225, 228, 235, 238, 239, 240, 241, 245, 275, 279, 280, 284, 297, 302
 NAFTA 57, 122, 262
 natalita 53, 60, 62, 70, 74, 87, 93, 96, 108, 114, 121, 123, 131, 146, 159, 194, 204, 211, 223, 234, 237, 241, 243, 267, 284
 NATO (Severoatlantická aliance) 64, 81, 83, 89, 99, 234
 negroidní rasa 108, 250, 258, 274
 Němci 66, 70, 95, 130, 131, 136, 146, 153, 250
 němčina 70, 72, 75, 87, 88
 nerostné suroviny 68, 69, 71, 89, 96, 123, 142, 159, 175, 179, 214, 277

nezaměstnanost 22, 54, 59, 60, 61, 67, 72, 79, 82, 93, 97, 98, 99, 263, 284, 285

O

obyvatelstvo 5, 7, 12, 16, 18, 22, 43, 53, 54, 60, 64–74, 78, 80–84, 88, 93–103, 107–112, 115, 116, 121, 122, 125, 130–149, 154–161, 165, 169, 174–182, 189, 193–204, 207, 210, 211, 212, 215, 218–227, 234–245, 250, 257, 260, 262, 264, 267, 272–275, 279–285, 293, 294, 299, 303
 olovo 67, 107, 120, 157, 170, 179, 184, 205, 219, 252, 263
 OPEC (Organizace zemí vyvážejících ropu) 231, 305
 osídlení 5, 6, 7, 8, 53, 62, 73, 76, 92, 96, 103, 107, 108, 114, 115, 122, 131, 134, 135, 137, 142, 143, 146, 152, 154, 156, 168, 169, 175, 181, 182, 194, 199, 201–204, 211, 217, 223, 226, 229, 234, 237, 239, 241, 243, 249, 250, 257, 258, 262, 264, 272, 279, 281, 283, 290
 ostrov 25, 26, 28, 29, 35, 36, 41–44, 47, 50, 58, 78–84, 86–91, 94, 96, 100, 103, 104, 105, 106, 109, 112, 113, 115, 118, 121, 122, 124, 127, 149–155, 158–163, 165, 167, 168, 169, 174–178, 181, 183, 189–195, 197–201, 204, 205, 208, 209, 210, 215, 221, 245, 247, 249, 264, 265, 267, 299
 ovce 35, 36, 47, 63, 83, 86, 87, 145, 152, 157, 158, 159, 184, 213, 220, 222, 224, 225, 231, 233, 235, 238, 269, 271, 279, 280, 282, 302

P

pampa 34, 37, 38
 papír 62, 63, 64, 73, 75, 78, 79, 80, 81, 107, 123, 124, 170, 177, 178, 180, 183, 184
 paradigma 5, 12
 permafrost 30, 39, 40, 124
 pasát 30, 31, 32, 34, 35, 37, 150, 256, 260, 264
 periférie 13, 15, 78, 79, 87, 93, 94, 96, 98, 110, 119, 125, 132, 133, 134, 135, 137, 150, 165, 174, 194, 231, 236, 240, 241, 242, 245, 247, 249, 251, 255, 258, 261, 264, 278, 289, 294, 295
 pevninský štít 26, 216
 plantáž 101, 107, 113, 115, 117, 163, 191, 194, 200, 201, 203, 213, 249, 250, 253, 255, 256, 258, 259, 264, 276, 278, 280, 283
 podnebný pás (podnebné pásmo) 26, 46, 260

polární oblast 5, 30, 31, 39, 40, 41
 Portugalci 72, 75, 92, 94, 153, 160, 189, 192, 195, 210, 221, 241, 249, 260, 271, 272
 portugalština 245, 249, 258
 pouště 5, 25, 30, 31, 32, 33–34, 36–38, 41, 44, 113, 121, 127, 128, 129, 130, 135, 145, 149, 150, 154, 165, 166, 167, 174, 179, 207, 208, 209, 216, 222, 226, 228, 236, 238, 240, 242, 243, 267–274, 282, 305
 prairie 37, 38, 44, 105, 106, 110, 112, 113, 117, 124
 průmysl 46, 47, 48, 50, 52, 54, 55, 60, 62–69, 71–92, 74–76, 77–102, 107–112, 116–121, 123, 124, 130, 132–137, 139–147, 156–160, 166, 169–187, 188, 195–203, 205, 212, 214–224, 231, 234–234, 244, 252, 253, 255, 258–265, 276, 279–282, 285, 294, 299, 300, 301, 304
 průmyslová revoluce 12, 50, 51
 přírodní pásma Země 31, 38, 301
 přírodní poměry 5, 6, 7, 43, 53, 73, 83, 89, 94, 96, 104, 106, 107, 112, 121, 125, 135, 141, 145, 150, 155, 158, 160, 161, 165, 174, 178, 189, 198, 201, 204, 207, 216, 222, 225, 233, 236, 238, 240, 242, 245, 256, 260, 264, 267, 277, 280, 282, 283, 204
 přírodní regionalizace Země 5, 26–32
 přirozený přírůstek 53, 62, 96, 114, 121, 135, 154, 169, 202, 207, 211, 229, 250, 272, 279, 284,
 přístavy 25, 47, 48, 50, 55, 56, 63, 66, 67, 68, 71, 74, 75, 76, 77, 80, 82, 83, 85, 86, 88–92, 95, 97, 101, 113, 116, 120, 121, 123, 124, 139, 144, 153, 157, 160, 169, 174, 176, 178, 185, 186, 187, 192, 195, 197, 199, 201, 203, 212, 215, 218, 221, 222, 224, 228, 235, 236, 240, 242, 244, 253, 255, 256, 258, 259, 260, 263, 270, 276, 277, 282, 285, 302
 pšenice 35, 36, 38, 55, 67, 69, 71, 75, 76, 91, 98, 100, 101, 109, 110, 118, 119, 124, 147, 157, 158, 180, 184, 213, 214, 219, 220, 223, 224, 225, 232, 235, 237, 238, 240, 255, 263, 282, 302
 R
 region 11, 13, 14, 16, 17, 18, 21, 23, 31–41, 46–48, 55, 59–61, 63, 64, 67, 68, 74, 76–78, 85, 88, 89, 92, 94, 95, 97, 98, 99, 104, 111, 112, 114, 116, 118–120, 126, 129, 135, 137, 140, 141, 143, 144, 154, 159, 160, 161, 162, 163, 168, 169, 181, 185, 189, 194, 199, 201, 205, 207, 213, 215,

221, 223, 229, 232, 236, 245, 249, 253, 255, 257, 293, 296, 299, 302
 regionalizace 14, 16, 17, 18, 301
 regionální diferenciace 6, 7, 8, 11, 34, 90, 99, 110, 118, 124, 134, 139, 140, 144, 147, 158, 159, 162, 174, 178, 185, 197, 201, 203, 205, 215, 220, 224, 232, 236, 240, 242, 244, 255, 259, 263, 264, 265, 272, 277, 280, 282, 285
 regionální identita 16, 297
 reliéf 25, 29, 35, 37, 47, 48, 50, 61, 63, 69, 71, 73, 89, 104, 121, 126, 127, 167, 189, 190, 198, 207, 213, 242, 260, 267
 Rok Afriky 51, 272
 ropa 11, 46, 47, 55, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 101, 107, 109, 110, 111, 113, 117–121, 123, 124, 125, 127, 129, 131, 132, 137–141, 144, 146, 147, 157, 158, 168, 170, 179, 183, 192, 195, 201, 202, 205, 214, 219, 224, 225, 230, 231–244, 248, 252, 255, 259, 262, 263, 268, 276, 279, 280, 281, 282, 303, 304, 305
 Rusové 81, 82, 86, 131, 140, 142, 143, 144, 146, 147
 ruština 144, 239
 ryby 32, 41, 55, 79, 81, 92, 101, 107, 118, 121, 123, 124, 125, 135, 145, 151, 159, 162, 170, 174, 177, 184, 186, 191, 200, 201, 203, 205, 213, 221, 227, 249, 264, 270, 282
 rýže 36, 56, 119, 128, 173, 177, 180, 184, 191, 196–197, 200, 203, 205, 213, 214, 216, 219, 220, 223, 228, 263, 282, 302, 305

S, Š

skot 35, 36, 55, 63, 71, 73, 83, 86, 87, 89, 91, 105, 117, 120, 124, 152, 157, 158, 159, 168, 184, 213, 220, 225, 254, 259, 263, 269, 276, 279, 280, 282
 služby 86, 92, 94, 98, 103, 109, 116, 119, 158, 174, 181, 192, 197, 200, 203, 209, 219, 221, 230, 251, 255, 265, 279, 280
 socialismus 13, 15, 17, 51, 52, 59, 101, 130, 131, 134, 146, 181, 201, 203, 245, 264, 280, 294
 sopka 26, 28, 29, 47, 61, 107, 102, 127, 151, 158, 159, 160, 163, 166, 174, 176, 189, 198, 199, 204, 260, 269, 278, 304, 305
 stepi 30, 33, 34, 37–38, 39, 44, 68, 110, 127, 128, 129, 130, 136, 140, 142, 143, 145, 146, 165, 166, 179, 180, 207, 209, 216, 225, 226, 233, 236, 263, 269
 střední délka života 21, 22, 43, 54, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 79, 80, 82, 93, 95, 96, 98, 101, 103, 104, 125, 131, 135, 136,

149, 154, 156, 165, 170, 189, 194, 198,
199, 204, 207, 215, 217, 223, 225, 229,
232, 234, 243, 245, 250, 255, 267, 273,
277, 281, 284, 287

stříbro 21, 46, 64, 65, 67, 80, 124, 179,
237, 251, **252**, 262, 263, 285, 303

subpolární oblast 5, 30, 31, 32, **40-41**,
44, 47

subtropky 5, 30, 31, **33-36**, 37, 44, 80,
95, 105, 150, 151, 158, 159, 167, 174, 184,
189, 208, 216, 222, 233, 236, 245, 248,
249, 256, 259, 260, 263, 269, 278, 299

světadíl 11, 15, 17, 29, 51, 52, 78, 94, 103,
225, 233, 238, 242

španěle 75, 86, 95, 105, 107, 153, 189,
192, 195, 249, 250, 253, 261, 304

španělština 14, 95, 115, 153, 245, 262,
263

T

tajfun 36, 167, 174, 178, 179, 189, 202,
204

tajga 5, 31, 32, **39-40**, 44, 46, 106, 122,
128, 135, 310

Tamilové 213

tropy 5, 31, **33-35**

tsunami 106, 166, 174, 176, 198, 210, 247
Tuaregové 268

U

uhlí 21, 22, 46, 47, 48, 51, 54, 57, 60, 61,
64, 65-69, 73-76, 83, 84, 85, 87, 89,
90, 91, 98, 101, 103, 105, 107, 109, 116,
117, 119, 123, 124, 125, 127, 134, 137,
138, 141, 142, 143, 144, 146, 155-159,
168, 170, 177-179, **180**, 183, 184, 191,
195, 200, 201, 202, 203, 205, 210, 214,
219, 234, 269, 285, 301, 302
uran 47, 89, 90, 107, 120, 123, 124, 142,
146, 155, 157, 285

urbanizace 16, 43, 60, 62, 78, 83, 88, 95,
108, 115, 132, 134, 135, 154, 156, 160,
169, 170, 191, 193, 195, 198, 199, 204,
212, 215, 229, 232, 234, 235, 237, 241,
243, 250, 255, 258, 262, 265, 273, 277,
281

urbanizované vymezení 21, **22**, 85, 122,
158, 178, 195, 198, 212, 222, 229, 233,
237, 238, 250, 251, 262, 263, 282, 290,
299, 300, 301, 304

V, W

vepř 55, 63, 75, 76, 117, 173, 184, **185**,
203, 259, 302

vertikální diferenciace Země 5, 42

víno 69, 71, 90, 91, 95, 97, 98, 100, 101,
159, 233, 240, 285

Visegrádská čtyřka **64**

vlhké tropy 5, 31, **32-34**

Westminsterský statut 84

Z

zaibatsu 172, 175, 177, 294

západní (technická) civilizace 43, 44,
50, 51, 96, 104, 165, 181

závlahy 35, 38, 49, 93, 94, 121, 128, 145,
166, 179, 190, 196, 200, 209, 216, 222,
226, 227, 228, 240, 268, 270, 271, 276,
282

Zelená revoluce 214

zemědělství 38, 48, 50, 54, 55, 60, 62,
63, 65, 67-69, 70, 72, 75, 80, 81, 83,
85, 89-92, 94, 95, 98, 100, 101, 103,
105, 109, 110, 111, 116, 117, 118, 123, 124,
130, 134, 138, 139, 144, 147, 157-162,
165, 169, 170, 177, 181, 184, 191, 196,
200, 201, 203, 205, 211, 213, 214, 216,
219, 220, 223, 226, 227, 228, 230, 232,
234-237, 240, 243, 244, 247, 249, 252,
253, 255, 259, 263, 275-285, 299, 302,
305

zemětřesení 26, 27, 94, 106, 121, 160,
166, 174, 176, 178, 183, 198, 204, 210,
222, 247, 248, 251, 260, 278

zemní plyn 46, 55, 64, 81, 82, 84, 87, 101,
106, 116, 119, 121, 124, 127, 132, 137,
138, 144, 158, 159, 168, 172, 195, 200,
201, 225, 231, 232, 236-238, 242, 244,
262, 263, 276, 279, 281, 282, 302

zinek 67, 107, 120, 123, 124, 157, 170, 179,
204, 205, 214, 219, 252, 263

zlato 64, 72, 86, 107, 113, 120, 121, 127,
137, 138, **156**, 157, 160, 162, 179, 200,
204, 205, 217, 235, 251, 253, 257, 260,
262, 277, 278, 279, 284, 285, 302, 303,
304

zoogeografické oblasti 5, **41-42**, 301

Ž

železná opona 13, 51, **52**, 57, 59, 66, 294,
304

železná ruda 51, 46, 54, 60, 61, 64, 65,
68, 69, 76, 79, 82, 89, 90, 91, 98, 101,
116, 117, 119, 123, 124, 125, 127, 137,
138, 142, 143, 144, 157, 168, 170, 179,
183, 192, 210, 214, 219, 234, 252, 255,
258, 263, 278, 285

železo 40, 54, 63, 64, 67, 75, 77, 80, 109,
115, 138, 139, 141, 143, 144, 177, 219,
242, 285

Železná opona 13, 51, **52**, 57, 59, 66,
294, 304

železná ruda 51, 46, 54, 60, 61, 64, 65,
68, 69, 76, 79, 82, 89, 90, 91, 98, 101,
116, 117, 119, 123, 124, 125, 127, 137,
138, 142, 143, 144, 157, 168, 170, 179,
183, 192, 210, 214, 219, 234, 252, 255,
258, 263, 278, 285

železo 39, 54, 63, 64, 67, 75, 77, 80, 109,
115, 138, 139, 141, 143, 144, 177, 219,
242, 285

